

Ս Ի Ո Ն

ՀԱՅ ԱՄՍԱԳԻՐ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ - ԳՐԱԿԱՆ - ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՐԱՆՍԱՂԱՎԻ ՀԱՅ ՊԱՏՐԻԱՐԿՈՒԹՅԱՆ

Ք Ո Վ Ա Ն Գ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ն

Երես

ԽՐԲԱԳՐԱԿԱՆ

— Արոսն եւ Արոսակալը.

353

Տպաւորութիւններ Հրաւիրակներու Տեղեկութիւններէն.

Ս. Կ. Ն.

358

Սմբատ Սրբազանի Հրաւերի Ուղերձը.

362

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ.

— ՀԱՅՈՅ ԵՐԱՆՍԱՂԱՎԻ ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԿԻՆ ԱՄԵՆ. Տ.
ԹՈՐԳՈՒՄ ԱՐՔԵՊՍ. ԳՈՒՇԱԿԱՆԻ ԵՐԱՆՍԱՂԱՎ ՄՈՒՏՔԸ ԵՒ ԳԱ-
ՀԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ.

— Մուսնի յԵրուսաղէմ. Պատշտական Հիւրերը.

364

— Գանակալութեան Հանդիսութիւնները. Հրովարտական յանձնու-
մը Կառավարչական մէջ (Բարձր Կոմիտէին Ուղերձը. — Կալ-
ստեղական Հրովարտակը. — Սրբազան Պատրիարքին Ուղերձը առ
Բարձր Կոմիտէ). — Գանակալութիւնը Ս. Յակոբեանց Տանարին
մէջ (Տեղական Սրբազանին Ուղերձը. — Ուխտի Քարոզը. — Պաշ-
տական Հիւրերը). — Ընդունելութիւն եւ Հանդէս Պատրիարքա-
րանի Գանձինին Մէջ.

367

— Սրբ. Պատրիարքին Այլը Իր Հոգեմնայ Նախորդին Գերեզմանին. — Առաջին Յի-
շատակութեան Պատարարը. — Հրաւիրակներու Մեկնումը. — Սարահեան Սրբազանի
Ժամանումը. — Զինադպարի Տարեկանը. — Վկայականաց Բաշխումը. — Բարձր
Կոմիտէին Ժամանումը եւ Սրբական Արարողութիւնը. — Ամեն. Ս. Պատրիարքին
Առաջին Հանդիսարար Մուսնի ի Ս. Զարուբին. — Գոյի Ուխտարար Եղիսկոյն-
ներ. — Երովպիոյ Գանձառանց Իշխանին Ժամանումը. — Հաղկեայ ի Պատի
Երովպիոյ Գանձառանց Իշխանին. — Հաղկե Գանձառանցին Այլընութիւնը ի
Ս. Յակոբ. — Պատշտական. — Պաշտօնին Մարդանամար.

381

The SION an Armenian Monthly of Religion

Printed in JERUSALEM - PALESTINE

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒՆ Տ. ԹՈՐԳՈՍ ՍՐԲ. ԱՐԲԵՊՍ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆ
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԿ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ Ս. ԱԹՈՒՌՈՅՆ ՆՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԱԹՈՌՆ ԵՒ ԱԹՈՌԱԿԱԼԸ

Կը նկարագրենք այլու՝ զահակալութեան արարողութիւններն ու հանդէսները, կրօնական, պետական ու ժողովրդական:

Տուած ենք արդէն կենսագրական զիծերը Գահակալին, ասկէ հինգ ամիսներ առաջ (յուլիսին) այս էջերուն վրայ, և այդ առթիւ աւելցուցած՝ քանի մը շատ հակիրճ խորհրդածութիւններ՝ Ամեն. Տ. Թորգոմ Սրբ. Արքեպ.ի անձին ու զործին շուրջ:

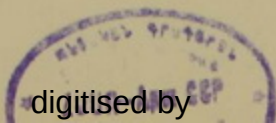
Այն ատեն տակաւին իրողութիւն էր ընտրութիւնը միայն, որ ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ պաշտօնին արժանաւոր անձը որոշելու և նշանակելու համար զորժադրուած միջոց մը: Այժմ ստացուած է նաև պետական հաստատութիւնը, որ կ'օժտէ Գահակալը իրաւական այն արտօնութիւններով և առանձնաշնորհումներով՝ զորս նախապէս ըստ օրինի կ'ունենար: Հուսկ ապա՝ Նորին Ամենապատուութիւնը կատարած է իր ուխտը, ստացած՝ հովուական ցուպը (աւան) եւ բազմած յԱթոռ Առաքելական, որոնցմով միայն ինքը բուն պատրիարքական իշխանութիւնը կը զգենու եւ իր եկեղեցական իրաւասութեան եւ պաշտօնին կը թեւակոխէ:

Անձ մը և Աթոռ մը իրարու հետ կը պսակուին, — փոխ առնելով պահ մը առաքելական մտածումի մը պատկերը:

Ո՞վ է անձը և ի՞նչ է Աթոռը: Այս հարցումներուն պատասխանը պիտի ցուցնէ մեզի զահակալութեան մը արժէքն ու նշանակութիւնը, և պիտի ցուցնէ մասնաւորապէս թէ ի՞նչ կը նշանակէ այս զահակալութիւնը:

Անձը Ամենակալէն կենդանութիւն ստացած զործիք մըն է, որ կը ծառայէ մասամբ զիտակցօրէն և մասամբ անզիտակցօրէն աստուածային անդրազոյն նպատակներու, ըլլալով միութիւն—մաս մը Տիեզերական մեծ Կեանքին մեքենային, եթէ ներուի այս բառը զործածել: Անձ մը Աստուծոյ տաճար մը, հոգի մըն է: Կարծես անժամանակ է այն. կը շինուի անցեալով, կը նայի՝ ապագային, և կը զործէ ներկային:

Աթոռը իշխանական ժառանգութիւն մըն է. իրաւունք մըն է տրուած Քրիստոսէ՝ խնամարկելու իր Հօրը: Հարստութիւն մըն է ան, զբամազլուի մը՝

142-38
(620-66)

որ պէտք է շահագործուի Աստուծոյ արքայութեան համար: Հեղինակութիւն մը, որ պէտք է ի զործ դրուի քրիստոնեաներու անսայթաք յառաջացումին համար դէպի աստուածադիր հրամաններու կատարումը:

Աթոռ մը առանց անձի և անձ մը առանց Աթոռի չեն կրնար իրենց գոյութիւնը արժեցնել: Վասնզի ամէն վճիռ, ամէն հաւաստում որ անձէ մը կ'ելլէ՝ Աթոռ մը կ'ենթադրէ: Աթոռը, ուրեմն, ապրող սկզբունքի մը, դաւանանքի մը իշխանութիւնն է, որուն կը հնազանդին մարդիկ՝ որոնք հոգմովար ալեկոծիլ չեն ուզեր կամ չեն կրնար: Այսպէս է առաւելապէս Քրիստոնէութեան համար: Առաքելական Աթոռ մը Քրիստոսատուր իշխանութեամբ մը միայն կը շինէ իր գոյութեան և զործունէութեան իրաւունքը: Այդ իրաւունքը կը փոխանցուի շարունակ անձէ անձ: Եւ այս անընդհատ շարունակումը անոր արդիւնաւորման կարևորագոյն պայմանն է:

Երուսաղէմի Աթոռը Քրիստոնէութեան առաջին եպիսկոպոսապետին, Յակորոս Տեսաւնեղոսը պատմական Աթոռն է: Քրիստոնէական Եկեղեցիի ցաւալի բաժանման հետեանքով, այդ աթոռը մէկէ աւելի անձերէ զրաւուած է երկար ժամանակներէ ի վեր: Այսպէս՝ Յունաց Պատրիարքին հետ կայ նաև Հայոց Պատրիարք մը: Հակասութիւն մը չէ սակայն այս. վասնզի ո՛չ թէ միայն անձերու բազմաւորութիւնը իշխանութեան համար կործանարար չէ՝ այլ է նոյն իսկ անհրաժեշտ: Եպիսկոպոսութեան մէջ (հաւաքական առումով) կը մշտնջենաւորի Քրիստոսի իշխանութիւնը: Եւ Աթոռները այդ Եպիսկոպոսութեան վարչական ներկայացուցիչներն են միայն՝ կրօնական ինչ ինչ անհրաժեշտ իրաւասութիւններով:

Տեսական հիմունքներու այս մի քանի անցողակի կէտերէն ետք՝ վերադառնա՛նք Հայոց Երուսաղէմի Աթոռին և Աթոռակալին:

Ամենապատիւ Տ. Թորգոմ Սրբազանի կեանքը զիտող մը (վասնզի անցեալը ներկայի և ապագայի հաւաստիքն է բնական օրէնքով մը) պիտի տեսնէ հոն կարգ մը զիծեր որոնք այնքան երջանիկ կ'ընծայեն անոր պսակումը՝ Երուսաղէմի Ս. Աթոռին հետ:

Եղած է զաւակ բարեպաշտ և քրիստոնեայ ծնողաց: Ո՛րքան ամբակուռ կ'ըլլայ հոգեկան նկարագիրը, բարեպաշտական ոգին, երբ ա՛յնքան կանուխէն կը սերմանուի: Ո՞վ կրնայ ուրանալ ընտանեկան կրթութեան նախախնամական գերը մարդուն ապագայ կեանքին վրայ: Մաքուր ու ճերմակ տախտակին վրայ զրուած առաջին զրե՛րը. մի՛շտ կրնան նշմարուիլ անոնք մարդուն մէջ, մի՛շտ կրնան կարգացուիլ:

Եղած է աշակերտ ազնիւ ու բարձր հոգիի մը, զեղեցիկ միջնորդութիւն մը մէջ, շուրջ տասնհեօթը տարիներ: Դուրեան Սրբազանի կեանքին, մտաւոր ու հոգևորական կեանքին, լոյսովը լուսաւորուած է: Սիրուած ուսուցչի մը լոյսը՝ երբ ուրիշ լոյս մը վառէ ուրիշ անձի մը մէջ՝ անշէջ պայծառութիւն մը կ'ունենայ մինչև վերջը կեանքին:

Եղած է վարդապետ և ուսուցիչ, դասատու հաւատոյ և ուսման: Հոգևոր սերունդի բազմացման վեհ պարտականութիւնը ի՛նչքան կ'աւելցնէ արժէքը անձի մը կեանքին: Կարծես անձին բազմապատկումն է անիկա՝ արտադրուած արժէքներու մեծութեան և բազմութեան համեմատութեամբ: Արգասաւորման հեշտանքին

տարսուռը կուտայ մարդուն, սիրով կը մեծցնէ ու կը լայնցնէ զայն: Քրիստոսի նմանութեան կը մօտեցնէ:

Եղած է վարիչ և տեսուչ Եկեղեցւոյ (եպիսկոպոս) և եկեղեցական հաստատութեանց: Վարած է արդիւնաւորութեամբ: Աստուծոյ արքայութեան մօտենալու միջոցներուն մէջ լաւագոյններէն մէկն է ներդաշնակ կազմակերպութեան մը հաստատուն զոյութիւնը: Մեծ օրհնութիւն մըն է ան Եկեղեցիին համար: Եւ ով որ պատճառը և բերողը եղած է այդ օրհնութեան ինքն իրեն հետ նաև Աստուծոյ Եկեղեցին օգտած է զօրաւոր զէնքով մը ընդդէմ Սատանայի: Կազմակերպութիւն մը կարգ կանոն և օրէնք կ'ենթադրէ. եթէ մէկը անոնց նուիրականութիւնը ըմբռնէ՝ Աստուծոյ բարի ծառայ մըն է անտարակոյս:

Եղած է մարդասէր, այս բառին թէ՛ բուն քրիստոնէական և թէ՛ ընթացիկ իմաստով: Գործունեայ պատուոյ անդամ մը եղած է Հ. Բ. Լ. Միութեան, որ մարդասիրական հաստատութիւն մըն է: Մարդասիրութիւնը հաւատացեալի մը կեանքին զարդն է: Այդ զարդը ա՛յնքան կը զեղեցկացնէ մարդը, որ շատեր զա՛յն միայն կը տեսնեն, աչքէ վրիպեցնելով քրիստոնէական հաւատքի և Աստուծոյ սիրոյն տրուած իրական արժանիքը, որուն արգասիքն է լոկ միւսը, բարեգործութեան կեանքը:

Եղած է եկեղեցական գործիչ: Վարչական մնայուն գործին տեսակէն՝ բայց անկէ տարբեր է այս դաշտն ալ, որուն արդիւնաւորութիւնը որոշ արժանիքներ կը պահանջէ: Օրերու կամ շաբաթներու մէջ սեղմուած այցելութիւններու ընթացքին՝ տրամագրութիւնները ընդ փոյթ ըմբռնել և անոնց ուղղութիւն մը տալ, այլազան կլիմաներու և միջավայրերու մարդիկը միեւնոյն զաղափարով խանդավառել՝ յստակատեսութիւն, թափանցողութիւն, համակրելի եւ համակրող սիրտ և արագ գործունէութիւն կը պահանջեն: Եւ ասոնք կարևոր զիծեր են նկարագրի:

Եղած է զրոյ, զիրքին արժէքը մեծապէս գնահատող և անով ժողովուրդին հասնելու ջանացող: Գիրքին արժէքը թերագնահատել կարելի չէ արդէն: Եւ այն որ շահադիտութենէ հեռու՝ իր զրիչը կը նուիրէ բարի և ճշմարիտ Աստուծոյն և իրեն հոգեկից եղբայրներուն՝ ունի պաշտամունքը զերագոյն այն բաներու, որոնք հոգին երկինք կը ձգեն:

Վերջապէս՝ եղած է անձ մը նուիրեալ և հաւատարիմ իր կոչման եւ ուխտին բարձրութեան: Փառաւորուած է իր կրօնաւորական սքեմով և փառաւորած է զայն:

Հապա այն Աթո՞ւր զոր կը զրաւէ նորընտիրը: Իսկական մեծութիւն մըն է այն՝ Քրիստոսէ սկսեալ: Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ ամենափառաւոր անցեալ ունեցող աթուռներէն մէկն է, հաստատուած հո՛ն՝ ուր առաջին անգամ զրաւ իր արքայական աթոռը Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս: Պատմութեան փոթորիկներու ընթացքին տաք ու պղղ շատ հովեր արդարև անցած են անոր զլիւն, բայց անոր պատուանդանը ամուր մնացած է այն օրերէն ի վեր յորս աշխարհի հեռաւոր մասերէն տաքեալներ և յետոյ անոնց յաջորդները խորհուրդներ և որոշումներ կ'ընդունէին անկէ:

Սրբազան ու խնկելի տնօրինական յիշատակներով և սրբատեղիներով

կրկնապէս նուիրականացած այս Սուրբ Աթոռին վրայ՝ Հյց. Ուղ. Եկեղեցին ալ զրաւած է պանծալի տեղ մը հին դարերէ ասդին։ Այդ տեղը բարձր ու պայծառ պահել և մեզի տրուած զաւազանին ծաղկումը մշտնջենաւորել՝ մեր Հյց. Ուղ. Եկեղեցիին ամենանուիրական պարտքը և մանաւանդ իրաւունքն է, զոր ունինք հոս, Երուսաղէմի մէջ։

Յետոյ, կարևորութեան կարգով, կան սրբավայրերը։ Ո՛չ մէկ լուսամիտ քրիստոնեայ կրնայ չտեսնել գերազանց կարևորութիւնը տնօրինական Սուրբ Տեղերուն՝ հաւատացեալին հոգևոր շինութեան զործին մէջ։ Քրիստոնէութեան նպատակն է Կենդանի Քրիստոսը ապրեցնել հաւատացեալին սրտին ու մտքին մէջ։ Եւ ի՞նչ աւելի ներշնչող կրնայ ըլլալ քան քալել այն ճամբաներէն՝ ուր կէ Ինք քալեց դարե՛ր առաջ, շնչելով նոյն միջնորդութիւնը, սքանչանալով նոյն տեսարաններուն վրայ, նստելով նոյն ըլուրներու կողին, և խօսելով նոյն կենցաղն ունեցող մարդոց։ Ի՞նչ աւելի վառ իրականութեամբ մը կրնայ զօրացնել մեզ և յիշեցնել մեզի «գմահ Տեառն», Անոր յարութիւնը, Մընունդը, և այլն՝ քան այն վայրերը՝ ուր այդ դէպքերը իրապէս տեղի ունեցան։ Եւ ի՞նչ կրնայ աւելի սփոփարար, մխիթարական և թելադրիչ ըլլալ հայ քրիստոնեայ հաւատացեալին՝ քան ունկնդրութիւնը նոյն այդ սրբազան վայրերուն մէջ ի՛ր հասկցած, իր նախահարց լեզուով կատարուած աղօթքներու, պաշտամունքներու՝ զիշեր և ցերեկ, իր ներկայութեան և բացակայութեան։ Եւ Ս. Աթոռը այս սրբավայրերու սեփականութեանց մէկ երրորդ բաժինն ունի։

Սրբավայրերու կարևորութենէն ետքը կուգան Հյց. Եկեղեցւոյ պատմական յիշատակները Երուսաղէմի մէջ։ Սուրբ Երկրի կարևոր վայրերէն իւրաքանչիւրին մէջ Հյց. Եկեղեցւոյ անցեալ կեանքէն նշխարներով կը հանդիպի հայ քրիստոնեան։ Եկեղեցիներն ու անոնց անօթները, անոնց արուեստը կը պատմեն տքնութիւնները մեր հաւատաւոր հայրերուն, սրտարուխ աղօթքներն անոնց և անոնց նուիրումներն ու անձնուրացութիւնները։ Այդ բոլորը կա՛ն յերուսաղէմ՝ հայ ուխտաւորի հոգևոր խրախճանքին համար։ Հսկայ և այլազան յիշատակարան մը՝ Հյց. Ուղ. Եկեղեցւոյ պատմութենէն։

Ասոնցմէ ետքը Երուսաղէմ ունի Միաբանութիւն մը իր հնաւանդ կանոններով, աւանդութիւններով և պատմութիւնով։ Անձերէն անջատարար մըտածուած՝ հարստութիւն մը և դրամազուլիս մըն է այս ալ, վասնզի այսպիսի կազմակերպութիւն մը ստեղծելը դարերու զործ է և մեծ զոհողութեանց կարօտ։ Հայ քրիստոնեայ վանականին անձնուրացութեամբ և հայ ուխտաւորին զոհաբաւարարով ապրած այս հաստատութիւնը՝ պարծանքն է Հյց. Եկեղեցւոյն։ Անցեալ դարերու մեծ զոհողութիւնները, անձնուրացութիւնները՝ որոնց հերոսները հանդիսացան այս Աթոռին զաւակները՝ կ'ապրին այս Միաբանութեան մէջ և ա՛նով, և անոր պատմութեան մէջ են անթեղուած։ Ս. Աթոռն ունի՛ այդ պատմութիւնը։

Ապա, իր կարգին, կուգան այն հնարաւորութիւններն ու յարմարութիւնները զորս կ'ընծայէ այս Աթոռը՝ կրօնական և Հայ Եկեղեցական ուսման վարժարան մը, և կրօնքի մասին տիրող տգիտութեան և մոլորութեանց դէմ պայքարի կեդրոն մ'ըլլալու համար իր վարժարաններով, իր մամուլով, և մատենադարաններով։ Այս ուղղութեամբ՝ անցեալը կրնայ պարծիլ չափաւոր արդիւ-

հաւորութիւններով: Բայց առաւելապէս յետ պատերազմեան ապագայի ակնկալութիւններով է որ կարեւորութիւն մը կը ստանայ Ս. Աթոռէն սպասուած կրթական այս դերը: Մեր մեծապէս փաստուած եկեղեցական կազմակերպութիւնը, զինւորեալ եւ մէկ ուղղութեամբ յառաջ հայող կրօնական զործիչներու պէտքը՝ կը շեշտեն կարեւորութիւնը այդ դերին, զոր կատարելու ուժը ունի՝ Երուսաղէմի Ս. Աթոռը:

Այս բոլորէն վերջ կուգայ նիւթական հարստութիւնը: Վերջիններէն է այս՝ էական կարեւորութեան տեսակէտէն, վասնզի դրամը ինքնին արժանիք մը չի չիներ: Բայց Հյո. Եկեղեցին հիմնական անտեսական նեղ դրութեան մէջ՝ դրամական քիչ շատ բաւարարութիւնը օրհնութիւն մըն է Ս. Աթոռին համար: Լատին Միաբանութիւնը, որ Ս. Աթոռին ելքին շուրջ քսանպատիկն ունի՝ կալուածներով կամ Պաղեստին դրուած հաստատուն եկամուտներով չէ՝ որ կը հայթայթէ իր մուտքը: Բայց մեր Եկեղեցին դժբախտ ուղղութեամբ մըն է որ հասած է մեր ժամանակներուն: Հետեւեալ Ս. Աթոռին հաստատուն եկամուտներու՝ տէր եղած ըլլալը, որով իր ծախքին մեծ մասը կը զոցուի՝ ուրախալի պարագայ մըն է ինքնին: Այդ եկամուտները անո՞վ մանաւանդ զուրկուելալի են՝ որ նուէրներն են բարեպաշտ ուխտաւոր հաւատացեալներու՝ և արդիւնքը Միաբանութեան զոհաբերող անդամներուն, յանձնուած Միաբանութեան՝ Ս. Աթոռին պայծառութեան համար զործածուելու անոր կողմէ: Այսպէս՝ չափով մը տնտեսական քիչ շատ ինքնաբաւութիւն ալ ունի Ս. Աթոռը, իր գոյութիւնը պահելու համար, ողորմութեամբն Աստուծոյ:

Ս. Աթոռին յարգն աւելցնող պարագաներէն մէկն ալ՝ զոր աչքէ պէտք չէ վրիպեցնել՝ այն զիրքն է զոր ունի ան միջազգային և միջկրօնական այս Սուրբ Քաղաքին մէջ: Քրիստոնէական, իսլամական և հրէական աշխարհներու կրօնական զգացումներուն առջև ա՛յնքան թանկազին այս կեդրոնին մէջ՝ Հյո. Եկեղեցին է՝ մէկը երեք հին պատրիարքութիւններէն, հաւասար գծի վրայ՝ պատիւով և իրաւունքներով: Դիրք մը՝ որ արդար հպարտութիւն մը կը ներշնչէ ամէն քրիստոնեայ հայու: Դիրք մը՝ դարձեալ՝ որով կ'երևի և կրնայ մանաւանդ լաւագոյնս երևիլ աշխարհի շրջա ծագերէն Ս. Երկիր եկող անհամար ուխտաւորներուն՝ ներկայացնելով Հյո. Ուղ. Եկեղեցին, և ճանչցնելով զայն երբեմն պէտք և երբեմն հնար եղածին չափ անոնց՝ որոնք «Վարդուած» մակդիրէն զատ ոչինչ գիտեն մեր նկատմամբ:

Պանծալի այս Գահր, ուրեմն, իր արժանընտիր Գահակալովը՝ իր վերելքի կեանքին մէջ նոր հանգրուանէ մ'եւս ճամբայ կ'ելլէ այսօր, նոր առաջադրութիւններով և յոյսերով:

Պէտք ունի ան աղօթքին բոլոր գաւակներուն Հյո. Ուղ. Եկեղեցւոյ, բոլոր քրիստոնեայ հայերուն: Պէտք ունի աղօթքի և անկէ անբաժան զործնական աջակցութեան:

Ճիշդ վայրկեանն է՝ ուր բոլոր անոնք որ իրաւունք կը զգան Հայ-Սիոնի սրբութիւններէն ակնկալելու նոր բարիք մը մեր հոգեւոր և բարոյական կեանքին համար՝ պէտք է ձայնակցին սրբազան բանաստեղծին, երգելով

«Շնորհապարզ պայծառացո զգաւազան իշխանութեան...»

ՏՊԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՐԱԽԻՐԱԿՆԵՐՈՒ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Իրրե տպաւորութիւնն և իրրե խորհրդածութեան նիւթ միանգամայն, շահեկանութենէ զուրկ չի կրնար նկատուիլ քրտանօրեայ (նոյ. 5-25) ժամանցը, զոր նորընտիր Ս. Պատրիարքը երուսաղէմ առաջնորդող պատուիրակութիւնը ունեցաւ եզրիպտոսի Հայութեան մէջ:

Այս մարմինը, որ կը բաղկանար Կ. Պոլսոյ երուսաղէմի Պատր. Փոխանորդ Սրմբատ Սրբազանէ, ժառանգաւորաց Վրժ. Ի Տեսուչ Կիւրեղ և ուսուցիչ Նորայր վարդապետներէ, ամէնէն առաջ և ամէնէն աւելի ազդուած է այն խանդավառ ոգեւորութենէն, զոր Հայ ժողովուրդը Գահիրէի և Աղեքսանդրիոյ և այս երկու քաղաքներու միջև ու երուսաղէմէն Գահիրէ ճամբու վրայ եղած քաղաքներու մէջ ցոյց տուած է կրօնքի զաղափարին և Հայ Եկեղեցւոյ զգացումին հանդէպ:

Երուսաղէմի պատրիարքական ընտրութիւնը, և նորընտիր պատրիարքին իր պաշտօնավայրը առաջնորդուելու արարողութիւնը, իրրե եղելութիւն, առիթներ եղած են պարզապէս ժողովուրդին հոգւոյն խորթ թաքնուած բայց չչիջած խորհրդաւոր զօրութեան մը, կրօնքին սէրը, երեան բերելու համար սքանչելի գեղեցկութեամբ, ու Տրուսաղիմ, Առաքելական Արք, Պատրիարք, Միաբանութիւն, այս բառերը կամ անունները կայծեր միայն եղած են բացօդին հանելու՝ բոցավառելու համար լոկ հզօր և մաքուր այն հուրը կամ հրայրքը, զոր աւանդականացած բարքեր կամ ազգայնացած բնազդներ դրած և խորունկացուցած են այլ ևս այս ժողովուրդին սրբտիւն մէջ:

Այս ոգեւորութիւնը իր իրական պատկերացումին մէջ ցոյց տալու համար աւելորդ չնկատուի թիւրեւ քանի մը մանրամասնութիւններ դնել հոս:

Պատուիրակութիւնը ամէն կողմ ու ամէնուն կողմէ առաքելայ եղած է ջերմօրէն յարգալից շահագրգռութեան: Երուսաղէմի ազգային և պատմական սրբութեանց և

հնութեանց, իրաւունքներու և առանձնաշնորհութեանց մտածումն ու խօսքը այժմէական հարց դարձած են օրերով, ու նուիրական քաղաքին մէջ միջազգային մեծութեանց գիրքին վրայ Հայութեան վայելած վարկն ու յարգը ճշմարիտ սիրտանքի մը կազդոյրը տուած են սիրտերուն:

Այլ աւելի կենդանի եղած է կարծես հոգեւոյս Պատրիարքին օրով Ս. Յակոբեանց հովանիին տակ սկսուած եկեղեցական դաստիարակութեան նոր ձեռնարկին վերաբերմամբ ամէնուն հետաքրքրութիւնը. «Քանի՞ են Գուրեանի և Բարդէնի աշակերտները», «Անոնց հետեող ուրիշներ կ'են տակաւին», «Յարդ քանի՞ վարդապետ զրկուած է Եւրոպա, բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար», «Ախա՞մ են նորերը քարոզել», «Իրա՞ւ է թէ հինի և նորի խնդիրներ դոյութեան գետին չեն գտած վանքին մէջ», պատուիրակները չեն կրցած առանց յուզումի գիտել ժողովուրդին երկիւղած նախանձաւորութիւնը այս և այս կարգի խնդիրներու մասին: Ու «Վանքի պարտք»ին հոգը, որ մղձաւանջի մը պէս ծանրացած կը թուի ամէնուն մտքին և զգացումներուն վրայ, բացարձակապէս կը յայտնէ որդիական խանդաղատանքը զոր ամէն Հայ կը տածէ Հայ երուսաղէմի հանդէպ:

Ուշագրաւ երեւոյթ մը, որ չափով մը կը յատկանշէ Երուսաղէմի զաղափարին զօրծած տպաւորութիւնը սիրտերու վրայ, այն գիտումն է զոր Գահիրէի և Աղեքսանդրիոյ մէջ Ազգ. Վարժարաններու աշակերտներէն իրր տասնեակ մը տղաքները բաժն են Ս. Յակոբեանց ժառանգաւոր սան արձանագրուելու համար: Եկեղեցական կրթութեան կամ կրթուած եկեղեցականութեան սկզբունքին համար բոլորովին անբեր դաշտ մը պէտք չէ նկատուի մեր ժողովուրդին հոգեւոր կեանքը. որո՞ւ շատ ցանուած է հոն արգարե, բայց գիտակից և մաքուր ձեռքեր պիտի կրնան փրկել հունձքը, եթէ կարենան հսկել և գործել սիրով և խմաստութեամբ:

Վաղնջական հնութեանց և թանգարանական դասաւորութեան երկիրն է Եգիպտոս. բայց պատուիրակութեան անդամները զրեթէ չեն կրցած, քանօրեայ այդ ժամանակամիջոցին, զբաղիլ պատմական կամ գիտական հետաքրքրաշարժութիւններով:

նոյն իսկ, զբաւուած ըլլալով իրենց պաշտօնին վերաբերեալ պարտականութիւններով և պատշաճութիւններով:

Ընդունելութիւններ, տրուած կամ ընդունուած այցեր, եկեղեցական և դպրոցական հանդէսներ, պատուասիրական խմբումներ, աստեք եղած են իրենց ժամանցը շարժման մէջ գնող կամ լեցնող իրողութիւնները, որոնց իւրաքանչիւրէն ամէնքն ալ ունին գեղեցիկ յիշատակներ միայն:

Եկեղեցական հանդէսներուն ամէնէն տպաւորիչներէն մին եղած է առաջինը, այն՝ որ տեղի ունեցած է Գահիրէի Ս. Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյն մէջ, երբ, պատարագի միջոցին, «Լուսաւորեալ» Երուսաղէմ շարականէն և սրտաթունդ անկեղծութեամբ տողորուն իր ուղերձէն վերջ, որու մէջ Երուսաղէմի Միաբանութեան իր ընտրած պետին հանդէպ զգացած սիրոյ անկեղծութիւնը կ'աղաղակէր, Սմբատ Սրբազան Եկեղեցւոյ Առաջնորդին ներկայացուցած է Երուսաղէմի Պատրիարքութեան նշանակ լանջախաչն ու պանակէն, ժողովուրդին երկուցած լուսութեանը մէջ: Խորհուրդի մը ամբողջ պատկառանքն ու սրբութիւնը պատկերացած է այդ տեսարանին մէջ, երբ երկու եպիսկոպոսներէն մին կը խօսէր սրտազին ու միւսը կը լսէր գլխիկոր, յետոյ լըռիկ խոնարհեցնելու համար իր պարանոցը մատուցուած լուծին առջև:

Կրօնական միւս սրտադրաւ պաշտամունքներն եղած են անտարակոյս հրաժեշտի զոյգ պատարագները, զորս Եկեղեցւոյն նախորդ Առաջնորդը մատուցած է Աղեքսանդրիոյ և Գահիրէի եկեղեցիներուն մէջ, նոյեմբեր 15ի և 22ի կիրակիներուն, տօնական մեծ օրերուն իսկ հազուադէպ հոծ բազմութիւններու ներկայութեանը: Ժողովուրդը իրապէս եկած է այդ օրերուն, ոչ այնքան պատարագի պատրիարքական հանդիսութիւնները զիտելու, այլ իր բազմամեայ հոգեւոր պետին, տասնեութ տարիներ իր եկեղեցական կեանքը պայծառ և իր բեմը կենդանի պահող կրօնաւորին հետ վերջին ժամ մըն ալ ապրելու համար հոգեւոր հաղորդակցութեամբ: Աննախընթաց այն լրջութիւնը և խորապէս պատկառոտ այն յարգանքը զոր ցոյց տուած է անիկա Եկեղեցւոյ մէջ, եւ ցնծազին խանդավառութիւնը զոր զգացած է պատարագի աւարտումէն ետքը եկեղե-

ցւոյ բակերուն և Առաջնորդարաններու մէջ, այդ կերպով միայն կը բացատրուին:

Հրաւիրակները լաւագոյն տպաւորութիւններ կը պարախն նոյնպէս կարգ մը զբոսայգիական հանդէսներու կամ խմբումներու, զորս երկու քաղաքներու ազգային կամ անհատական Հայ Վարժարանները, Պօզոսեան, Գալուստեան, Նուպարեան, Պէրպէրեան, Մանխալեան, Թաշճեան և Հայկազնեան սարքած են այս առթիւ կամ այս միջոցին:

Ամէնքը, աշակերտներ և ուսուցիչներ, իրենց սրտագեղ արտայայտութիւններով վկայած են միայն այն բարձր շահագրգռութեան, զոր Երուսաղէմի արդի Պատրիարքը ազգային դաստիարակութեան հանդէպ ցոյց տուած և գործադրած է միշտ, իր տասնեութամեայ պաշտօնավարութեան միջոցին, իր աջակցութիւնն ու պաշտպանութիւնը չխնայելով ո՛րքան ազգային նոյնքան անհատական այդ կրթարաններուն:

Այս վերջիններուն մէջ այդ տեսակետով ամէնէն բախտաւորը եղած է Պէրպէրեան երկրորդական Վարժարանը, որուն Եկեղեցւոյ մէջ հիմնարկութիւնը և եօթնամեայ գոյութիւնը, ինչպէս կը վկայեն ամէնքը, ամենամեծ մասամբ գործն է Թորգոմ Սրբազանի: Այդ պատճառաւ, բնակարանար, ամէնէն սրտայոյզը եղած են, թէ՛ իրեն և թէ՛ անոնց համար, հանդիպումի այն պահերը, ուր բաժանումի մօրմօքը խռոված է ամէնուն ալ սիրտը: Հրաւիրակները պիտի չկրնան բնաւ մոռնալ նոյ. Տի կիրակի երկրորդական հանդէսը՝ այդ վարժարանին մէջ: Հաստատութեան Հիմնադրին ծննդեան 80րդ և իր Վարժարանին գոյութեան 55րդ տարեդարձին նուիրուած այդ հաւաքումին մէջ Պ. Օննիկի կշռուած ճշգրտութեան և արժէքաւոր խորհրդածութիւններուն, Պ. Շահանի՝ երկրորդական կրթութեան վերաբերմամբ հայրիկին տեսութեանց շքեղ վերլուծութեան, և աշակերտներուն կազմած փառաւորումի տողանցութեան և ծաղկածօներու ընդմէջէն կամ մօտէն անոնք լսած ու տեսած են շարունակ իրենց Սրբազանին կրթանութիւնը, որ ստուգապէս անոյշ յոյգերու բերկրանքը տուած է իրենց:

Բայց ժողովրդային խանդավառութեան

և սիրոյ աւելի թանձրացեալ արտայայտութիւններ եղած են ապահովաբար ճաշի անհատական և թէյի հանրային այն սեղանները, որոնք քանիցս տրուած են Ն. Ամենապատուութեան և իր պատ. հրաւիրակներուն ի պատիւ, երկու քաղաքներու մէջ ևս, իրենց շուրջ հաւաքելով եզրիպտահայ հասարակութեան ամէնէն ընտրեալ և պատուաւոր ղէմքերէն բազմաթիւ հարիւրաւորներ: Այդ հաւաքումներուն մէջ առաջինը եղած է «Այծեմիկ» Հայ Տիկնանց Բարեսիրական Ընկերութեան՝ Սրբազանին ամէնէն շատ համակրած միութեան՝ սարքածը, որ տրուած էր ամիսներ առաջ, պատրիարքական ընտրութեան սկիզբի օրերուն: Հրաւիրակները լսած են միայն այդ հաւաքոյթին թողած տպաւորութեան մասին. բայց ներկայ են գտնուած այն միւսներուն, զորս Բարեգործականը, Պէրպէրեան Վարժարանը, Նուպարեան Վարժարանը, Հայկազնեան Կրթարանը և Գահիրէի ու Աղեքսանդրիոյ ազգ. իշխանութիւնները տուած են, վարժարանները իրենց յարկերուն տակ, միւսները երկու քաղաքներուն ամէնէն շքեղ հիւրանոցներուն՝ Գոնդինանդալ և Քլարիճ պանդոկներուն մէջ: Այդ սեղանները, իսկապէս մտաւոր ու բարոյական վայելքի կոչունքներ են եղած. հոն խօսած են եզրիպտահայութեան ամէնէն ականաւոր մըտաւորականները, Պ. Պ. Լեոն Մկրտիչեան, Միքայէլ Կիւրճեան, Շահան և Օննիկ Պէրպէրեաններ, Գարեգին Տիւրկէրեան, Վեր. Խանդամուր, Լեոն Թաճեան, Տիգրան Ասատուր, ազգ. իշխանութեանց կողմէ հին և նոր ժողովականներ, քահանայից դասէն ներկայացուցիչներ, Մամբրէ Վարդապետ և Կաթ. Հայոց առաջնորդը Գեր. Գուգեան: Ամէնքն ալ իրենց սիրտն ու անկեղծութիւնը դրած են իրենց խօսքերուն մէջ, դրուատիքը հիւսելով Թորգոմ Սրբազանի բազմակողմանի բարեմասնութիւններուն, բայց ամէնէն աւելի օրուան մարդուն մէջ պանծացնելով ճշմարիտ հոգեւորականը, և օրուան ղէպքին մէջ՝ Հայ Եկեղեցւոյ ոգին: Հրաւիրակներուն պետք Սմբատ Սրբազան, Հայ հասարակութեան կողմէ իր Հոգեւոր Հովիւին և իր Եկեղեցիին նկատմամբ այս հոգեւոր վերաբերմունքէն իրապէս զգածուած, քանիցս իր սրտագին արտայայտութեանց շնորք խառնած է այս ոգեւորու-

թեանց մէջ, ընդհանուր գնահատութեան արժանի ըլլալով ինքն ալ:

Պատուիրակութիւնը մասնաւորապէս ամենամեծ հրճուանքով հաստատած է պետական և քաղաքական և օտար կրօնական շրջանակներու մէջ ևս Ն. Ամենապատուութեան վայելած համարումն ու համակրանքը: Սմբատ Սրբազան ներկայ եղած է եզրիպտոսի Օգոստ. Վեհապետին, Կառավարութեան մեծանուն Վարչապետին, ու երկու քաղաքներու կառավարիչներուն ըրած սիրալիւր ընդունելութեանց, ու միւս անդամներէն ոմանք կամ ամէնքն ի միասին՝ եզրիպտոսի Բրիտ. Բարձր Կոմիտեին, համազգի կաթողիկէ և բողոքական հասարակութեանց պետներուն, սրբոտոք Յունաց և Ղպտիներու պատրիարքներուն, Հրէից բարեւնապետին, Շուէտի պատուական ղեկպանին և ուրիշներու այցելութեանց, ու ամէնքն ալ զոհունակութեամբ համակուած միշտ:

Պաշտամունքի, հանդէսներու, այցելութեանց, հաւաքոյթներու և ամէն կարգի խմբումներու միջոցին կրուած տպաւորութեանց մէջ ինչպէս բոլոր ներկայից՝ նոյնպէս հրաւիրակներուն համար ամէնէն զրաւիչ դիմն է եղած, սակայն, Սրբազանին խօսքը. ոսկի թեւն է եղած ան սր կ'անցնի բոլոր կողմերուն, հանդիսութեանց բոլոր տեսակներուն և մասերուն մէջէն, ամէնքը միաւորելու համար կարճես միակ սարդովի մը մէջ: Ու խօսած է ան իր մաքուր հայերէնին, իր կշտաւոր և յստակ արտասանութեան մէջ մէն մի անդամին սրտառուչ պատգամի մը դասն ընդելուզելով միշտ:

Գահիրէի եկեղեցիին մէջ, յանուն երուսաղէմի Միաբանութեան Սմբատ Սրբազանի իրեն ուղղած հրաւերին պատասխանելով, հոգեւոր Գուրեան Սրբազանի յիշատակը ոգեկոչելէ վերջ, ըսած է յուզումէն զողողացող ձայնով մը. «Ինձի ուղղուած հրաւերին մէջ ևս իր ձայնը կը լսեմ ամէնէն աւելի, պիտի երթամ, Սիոնի սուրբ բարձունքին վրայ իրմով սկսած նուիրական գործին տանելու իմ տկար բայց անկեղծ սրտիս բովանդակ նուիրումը». ու բացատրած է թէ իր ըմբռնումին մէջ ինչ էր երուսաղէմի պաշտօնին իմաստը:

Աղեքսանդրիոյ իր հրաժեշտի քարոզին մէջ, Առաքեալին խօսքը փոխ առնե-

լով ըսած է. «Հոգիով կապուած կ'երթամ Երուսաղէմ»։ ու վերլուծած է նշանակութիւնը հոգեւոր կապանքին, այսինքն իր ուխտին, որ մինչև իր կեանքին վերջը զինքը պիտի կապէր Երուսաղէմի խոնարհին։

Բարեգործականի թէյասեղանին, Միութեան գաղափարը տարփողած է, այդ կազմակերպութեան ներքին մեծ ոյժին իրընէ մէկ նոր ապացոյցը մատնանշելով այն իրողութիւնը թէ, հակառակ կանխակալ կասկածներու, իր հիմնադրին մահէն վերջ խորտակուեցաւ ան. «Նուպարի գաղաղը, ըսած է, այն փորձաքարը եղաւ, որուն վրայ միանգամ ընդ միշտ ստուգուեցաւ իր երկնած ու կերտած գործին կենսունակութիւնը», ու փափաք յայտնած է որ Ազգը աւելի եռանդով եւ հաւատքով շրջապատէ Բարեգործականի հայրենասէր նոր նախագահը։

Աղեքսանդրիոյ թէյասեղանին, ներկայացուցած է Երուսաղէմի Վանքին ազգային, պատմական, բարոյական եւ եկեղեցական բարձր արժէքը, եւ զերը Միութեան, որ բանակներու կատարած գերէն աւելին է կատարած, յաջորդական գծարութեանց եւ բարդութեանց մէջ հըրաշալի քաջութեամբ եւ անձնութիւններով պաշտպանելով միշտ ազգին իրաւունքները. «Գեղարուեստական հնութեանց արժէքներէն աւելի, ըսած է, պէտք է հիանալ հոն գանձարանուած բարոյական եւ հոգեւոր այն արժանիքներուն վրայ, որոնց կը պարտի Հայ Ազգը Երուսաղէմի իր նախնանքին զիրքը»։

Գահիրէի ազգ. իշխանութեանց տուած մեծ թէյասեղանին, խօսած է եզրպտահալութեան պատիւն ու համբաւը իր բարձրութեան վրայ պահելու ստիպողականութեան մասին. «Անցած կը թուի, ըսած է, այն շրջանը ուր նախ մեծամեծներու եւ ապա մեծատուններու հմայքովը կը մեծնար

մեր փոքրիկ գաղութին անունը այս երկրին մէջ, ու հասած պէտք է համարել այժմ նոր այն շրջանը, ուր մեր հասարակութիւնը պէտք է մեծցնէ այլեւս իր զիրքը այս երկրին պետութեան, ազգին, օտարներուն եւ իր իսկ առջև, պարկեշտ՝ խաղաղ եւ աշխատասէր ժողովուրդի իր կեանքովը»։

Խօսած է բոլոր դպրոցներուն մէջ, աշակերտական պարտաճանաչութեան եւ ազգային դաստիարակութեան անհրաժեշտ կարեւորութեան վրայ, յուզելով ամէնքը եւ յուզուելով ինքնին։ Եւ վերջին խոր յուզմունքի մը մէջ, լսած է այն ատեն միայն, երբ նոյ. 25 ի իրիկնագէմին իր խնամքին տակ հոյակերտած Գահիրէի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն իննեակ զանգերը իր հուսկ մեկնումին ժամը հնչեցուցած են, զօղանջի սարսուռը տալով իր եւ ամէնուն սիրտերուն։ Այդ լուսնիւնը շարունակուած է մինչև վերջը, մինչև այն վայրկեանը, ուր գնացքին պատուհանէն իր աջը վերջին անգամ օրհնութեան ողջոյնը կը բաշխէր կայարանի ընդարձակ մայթին վրայ խընուած անհամար բազմութեան, որ եկած էր իր մեծարանքին վերջին համբոյրը ընծայել իր սիրելի Հոգեւոր Հովիւին։

Տպաւորութիւնը, զոր հրաւիրակները կրած են եզրպտահայ հասարակութենէն, եղած է իրենց համար շինիչ եւ շքեղ բան մը։ Նեղոսի ափերուն վրայ անոնք տեսած են ազգ. կազմակերպութեամբ օժտուած եւ մտաւորական արժէքներու հանգէպ յարգալից եւ երախտագէտ ժողովուրդ մը, որ կը ձկտի լաւագոյն ապագայի, եւ որ ապահովաբար պիտի չվրկալի իր ուղիղ ընթացքէն, եթէ շարունակէ ապրիլ ու գործել այն իմաստութեամբ որ իր նկարագրին ամէնէն տիրական գիծն է եղած ցարդ։

Ս. Կ. Ն.

ՍՄԱՐԱՑ ՍՄԱՐԱԶԱՆԻ ՀՐԱՆՈՒՄԻ ՈՒՂԵՐԶԸ

(Խօսուած Գանիրէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի
Եկեղեցւոյն մէջ)

Երջանիկ է Պատգամաւորութիւնս որ
յանուն Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց
Միաբանութեան բարեբախտութիւնը կ'ու-
նենայ հրաւիրելու և առաջնորդելու Ձեր
Ամենապատուութիւնը յԱթոռ Առաքելա-
կան Սրբոց Յակոբեանց:

Սրբազան Հայր, Միաբանութիւնս ա-
ւելի քան տարիուկէս առաջ գառնապէս
ողբաց իր պատուական հոգեւոր պետին Եր-
ջանկայիշատակ Տ. Տ. Եղիշէ Սրբազան Պա-
տրիարքին կորուստը: Արդարեւ մեծ կո-
րուստ զոր ամբողջ Ազգն ալ ողբաց իրա-
ւամբ: Օրհնեալ ըլլայ իր պանծալի յիշա-
տակը:

Միաբանութիւնս թէև խորապէս ընկ-
ճուած այս ծանր հարուածին ներքեւ, զի
մտքի, սրտի և հոգիի լուսաւոր աստղ մը
կը նուազէր, սակայն հաւատարիմ իր պար-
տականութեանց, փութաց ըստ օրինի կա-
տարել Տեղապահին ընտրութիւնը, ձեռնար-
կելու համար յաջորդ Աթոռակալի ընտրու-
թեան:

Միաբանութիւնս, Տեղապահ Գերա-
շնորհ Տ. Մեսրոպ Սրբազանի շրջահայեաց
վարչութեան ներքեւ, երբ ձեռնարկեց ըն-
տրական գործին, երկու կարեւոր պարտա-
կանութիւններու առջև դնուեցաւ. առա-
ջին, համաձայն նոր կարգերու գտնել պա-
տրիարքական ընտրութեան նոր եղանակ մը,
և երկրորդ, որոշել մեր Պատուական Ազ-
գին թանկագին համակրութիւնը վայելող
սրբազան ընտրելին: Այս շատ կարեւոր
պարտականութիւնները օգնութեամբ Ամե-
նակալին կատարուեցան:

Միաբանութիւնս, քրիստոնեայ աշ-
խարհին համար մեծ նշանակութիւն ունե-
ցող Սուրբ Երկրին մէջ, որպէս Հայ Առա-
քելական Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչ և ա-
նոր Սրբազան Իրաւանց պահապան, պար-
տաւոր էր Պատրիարքական ընտրութեան
օր առաջ կատարուելուն հոգածու ըլլալ,
որպէսզի թէ Աթոռը երկար ատեն առանց
Գահակալի չմնայ, որ անշուշտ փրասակար
պիտի ըլլար իր շահերուն, և թէ պատրի-
արքական ընտրութեան եղանակին և յա-

րակից կանոնական խնդրոց վերջնական
կարգադրութեան վերաբերեալ րանակցու-
թիւնները վարելու իրաւասու Պետն ունե-
նայ, Իսկ Ընտրելի մասին իր ուշադրու-
թիւնը կեդրոնացուց Ձեր Բարձր Սրբազ-
նութեան վրայ այն իրական արժանիքնե-
րուն համար զոր ունիք: Դուք, Սրբազան
Հայր, Ձեր հոգեւորականի չքնաղ շնորհնե-
րովը, սրբազան ներշնչութեամբ օժու-
մտքի զարգացումովը և ազգային մաքուր
զգացումներով տողորուած վարչական բե-
ղուն գործունէութեամբը, փառաւորած էք
արդէն Հայ Եկեղեցին ու Հայ Ժողովուրդը:

Միաբանութիւնս նկատի ունեցած է
նաեւ Ձեր Սրբազնութեան բարոյական ու
նիւթական այն ծառայութիւնները, զորս
Երուսաղէմի Պատրիարքութեան պատմու-
թիւնը օրհնութեամբ պիտի յիշատակէ:

Հետեւաբար, Միաբանութիւնս, Ձեր
Սրբազնութեան մաքրակենցաղ կեանքը և
եկեղեցանուէր յայտնի գործունէութիւննե-
րը աչքի առջև ունենալով, ընտրեց Ձեր Ա-
մենապատուութիւնը Պատրիարք Հայոց Ե-
րուսաղէմի, պատշաճեցնելով ընտրութեան
նոր եղանակը Միաբանական Կանոնադրին
եւ Սուրբ Աթոռի նուիրական աւանդու-
թեանց:

Միաբանութիւնս իր կատարած աշ-
խատութեանց արդիւնքէն մեծապէս գոհ
մնաց, որովհետեւ Ձեր Ամենապատուու-
թեան ընտրութիւնը ջերմ համակրանքով
և յարգանքով ողջունուեցաւ ընդհանուր
Ազգին կողմանէ, սկսեալ Ամենայն Հայոց
Ընդհանրական Հայրապետութենէն, միւս
հոգեւոր ու վարչական բոլոր պետերէն մին-
չև պաշտօնական մարմիններն ու համայն
Ժողովուրդը: Այստեղ պէտք է յիշատակել
նաեւ Պաղեստինի Բարձր Կոմիտէութեան
և Երուսաղէմի Կառավարչութեան կողմէ
յայտնուած այն զնահատութիւնները ո-
րոնցմով ի վեր կը հանէին ընտրեալիդ ար-
ժանաւորութիւնը:

Միաբանութիւնս ի բոլոր սրտէ, բայց
ինչու՞ չըսենք բոլոր Ազգը, հրճուեցաւ երբ
Մեծն Բրիտանիոյ Օգոստափառ Թագաւոր-
Կայսեր կողմէ Ձեր Ամենապատուութեան
պատրիարքական պաշտօնին վաւերացումը
շնորհուեցաւ:

Սրբազան Հայր, կը սիրենք հաւատալ
թէ յանձին Ձեր Ամենապատուութեան կա-

տարուած այս ընտրութիւնը նախախնամական տնօրինութիւն մըն է, զի Երջանկալիչատակ Դուրեան Սրբազանի վախճանումէն յետոյ անոր հետ Ձեր ունեցած աշակերտական, մտաւորական և հոգեւորական կապերը հայ մտքին ու զգացումներուն նըկատել տուին թէ Հոգեւոյս Դուրեանի մեծ հոգին կ'ապրի Ձեր մէջ, ինչպէս Երբեմն Հին Ուխտի Եղիային հոգին վերադրեցաւ Եղիսէին մէջ. հետեաբար անոր թափուր թողած պատրիարքական գահուն ալ իրաւատէր ժառանգը նկատուեցաք: Փա՛ռք Տեառն որ բոլորին բուն բաղձանքը իր լրումը գտաւ:

Սրբազան Հայր, չեմ վարանիր յայտարարելու թէ Միաբանութիւնս Ձեր պատուական անձին մէջ կը տեսնէ Ս. Լուսաւորչի հաւատքին անչէջ լոյսը, Ս. Թարգմանչաց ոսկեղէն դրականութեան յարաճուն սէրը, և Իսրայէլի ազատարար Մարգարէին արիասիրտ և նախանձախնդիր ոգին, որոնցմով պիտի կատարէ իրեն համար այնքան նուիրական եղող գործերը: Պատրաստել Հայ Եկեղեցւոյ փառքին և անոր Տնօրինական Սուրբ Տեղեաց մէջ ունեցած պաւոր իրաւունքներուն հաւատարիմ և անձնուէր հոգեւորականներ, հասցնել Հայ մշտաւորական անդամատանին բարգաւաճման նուիրուած ժիր և անխնայ մշակներ, եւ ընդգրկել վարչական ու տնտեսական այն անհրաժեշտ ուղղութիւնները որոնցմով հընարաւոր ըլլայ ազատել Ս. Աթոռը պարտքի գերութեան ծանր լուծէն:

Սրբազան Հայր, Միաբանութիւնս պարտականութիւն կը նկատէ Ձեր Ամենապատուութիւնը հաւատարացնել թէ Ձեր աթոռանուէր ու օգտաշատ գործունէութեանց բոլոր մարդերուն մէջ պիտի բերէ միշտ իր բոլորանուէր գործակցութիւնն ու ծառայութիւնները մինչև իր կարողութեան յետին մասնիկը ի սպաս գնելով. և այս ո՛չ միայն ի պարտականութենէ զրդեալ, որ

միշտ նուիրական եղած է իրեն համար, այլ մանաւանդ Ձեր Սրբազնութեան ճարտար ղեկավարութեան շնորհիւ, որ պիտի լծէ բոլորս իր իմաստուն, արդիւնալից ու ազգաշէն գործունէութեանց շրջանակին:

Ահա մեր բոլոր մտածումները, յոյսերն ու փափաքները ջանացինք պարզել հակիրճ կերպով և անկեղծօրէն: Արգ, Սրբազան Հայր, նոյնքան և աւելի անկեղծ ու վճիռ զգացումներով տողորուած Միաբանութիւնս ջերմադին խանդավառութեամբ կը շնորհաւորէ Ձեր Ամենապատուութեան Սրբոց Յակոբեանց Առաքելական Աթոռոյ պատրիարքական պաշտօնը, սրտեռանդն մաղթելով արեւշատութիւն և ամէն յաջողութիւն:

Ուրեմն, ո՛վ մեր սիրելի Հայրը ու պատուական պետը, հաճեցէք շնորհել Ձեր հըրամանը ժամ առաջ մեկնելու դէպի Ս. Աթոռ, ուր ակնդէտ կը սպասէ Միաբանութիւնս իր արժանընտիր Գահակալին, որ պէտքի վերցնէք Սուրբ Աթոռի վրայէն սուգի սե քողը և բառնաք մեր սրտերէն տըրտմութեան թախիծը և հովանաւորէք Սիոնի որդիներդ ու Ձեր չքնաղ կեանքովն ու գործունէութեամբ խրախուսէք զմեզ աւելի եւ ունեղով և նուիրումով ծառայելու համար Առաքելական Սուրբ Աթոռին, մեր սիրելի Մայրենի Եկեղեցիին և բաղմակարօտ Հայ Ժողովուրդին:

Այս բարեբաւտիկ պատեհութեամբ ի բոլոր սրտէ կ'աղօթենք առ Ամենաբարին Աստուած, որպէսզի հաստատուն պահէ Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին իր բաղմաշարչար ժողովուրդով, և իր նուիրական Աթոռներով: Տէրը պահէ պահպանէ մեր ազգային բոլոր հաստատութիւնները ու անոնց անձնուրաց վարիչները: Աստուած իր Հզօր Աջին պաշտպանութիւնն ու օգնականութիւնը շնորհէ Ձեր Ամենապատուութեան, ի փառս Սուրբ Աթոռոյ և Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյս:

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

ՀԱՅՈՑ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԿԻՆ ԱՍԵՆ. Տ. ԹՈՐԳՈՍ ԱՐՔԵՊՍ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ՄՈՒՏՔԸ ԵՒ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՈՒՏՔՆ ՅԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Նոյեմբեր 26-ին տեղի ունեցաւ Սրբ. Պատրիարքին մուտքն յերուսաղէմ:

Մինչեւ Լիւդ ղիմաւորութեան զացած էին՝ Երուսաղէմէն՝ Միաբանութեան կողմէ Գեր. Տ. Ս. Մկրտիչ և Մատթէոս Եպս.ները և Ա. Թարգման Պարզ և Վարդապետը, ինչպէս և ներկայացուցիչներ՝ Հ. Բ. Բ. Միութեան, Երուսաղէմի Հայ Բարեսիրական Միութեան, Հայկական Միութեան, Զէյթունի Հայրենակց. Միութեան, Երուսաղէմի Հայ Արիւնեւուն կողմէ: Նախայի եւ Ռեմլի ժողովուրդին կողմէ եկած էին երկու վանքերուն տեսուչները, Հոգ. Տ. Տ. Համազասպ և Ներսէս վարդապետները, բաղմաթիւ ազգայիններով երկու քաղաքներէ ալ, հակառակ օդին աննպաստ ըլլալուն:

Կառախումբը Լիւդ հասաւ 6.46-ին: Հայերու բաղմութեան հետ հաւաքուած էին կայարանի կամրջակին վրայ բաւական մեծ թուով օտարներ ալ, որոնք խանդավառ ծափահարութեամբ ողջունեցին Սրբազանին ժամանումը: Գեղեցիկ ծաղկեփունջեր նուիրուեցան Սրբազանին՝ Երուսաղէմի Հայ-Արիւնեւուն, ինչպէս նաեւ Նաֆայէն փոքրիկ աղջնակի մը կողմէն:

Մի ըստ միովէ բարի՜գալստեան մաղթանքներու մատուցումէն ետքը կայարանին մէջ գտնուող ժողովուրդը, ամէնքն անխտիր, Սրբազանին աջն համբուրեցին, և ուղեկիցներու բաղմութեամբ Սրբազանը մտաւ Երուսաղէմի կառախումբը:

Պիտաբի կայարանին մէջ ալ ղիմաւորողներու բաղմութիւնը աւելցաւ Երուսաղէմէն եկած ազգայիններով:

Երուսաղէմի կայարանն ալ լեցուած էր ազգայիններու և օտարներու բաղմու-

թեամբ մը, որ ուրախութեան ծափերով ողջունեց Սրբազանին գալուստը:

Երուսաղէմի կայարանին մէջ Սրբազան Պատրիարքին բարի գալուստ մաղթելու համար եկած էին, բացի բաղմաթիւ ազգայիններէ եւ Միաբանութեան կողմէ՝ Տեղապահ Գեր. Տ. Մեսրոպ Ս. Եպիսկ. է և Գեր. Տ. Պետրոս Ս. Արքեպս. է, որ ներկայացուցիչ էր Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, հետեւեալ պաշտօնական անձերը:

ՀՈՒՆԻՈՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ

Յունաց Պատրիարքարանին կողմէ՝ Գեր. Տ. Վասիլիոս Ս. Արքեպս., Յունաց Վանքին աւագ Թարգմանը, և ղիւանապետը:

Լատինաց Պատրիարքարանին կողմէ՝ Երուսաղէմի Լատին Պատրիարքին (որ քաղաքէս բացակայ էր) Փոխանորդը:

Պապական Նուիրակին կողմէ՝ (որ նոյնպէս բացակայ էր քաղաքէս) Փոխանորդը: Յրանչիսկեան Միաբանութեան կողմէ՝ Թարգմանը և Պրօկուրորը:

Գրպսոց Վանքին կողմէ՝ Եպիսկոպոսը, Գեր. Տ. Բասիլիոս, վարդապետի մը հետ: Ասորոց Վանքին կողմէ՝ (Եպիսկոպոսը, Գեր. Տ. Միխայէլ բացակայ ըլլալով) Ասորոց Ա. Թարգմանը Ապունա Նազուպ, երկու հետեւորդներով:

Հապէաց Վանքին կողմէ՝ Մեծաւորը, Արքա Միխայէլ, երկու հետեւորդներով:

Անգլիկան Եկեղեցիին կողմէ՝ (քաղաքէս բացակայ ըլլալով Տ. Մակ Ինչէս եպիսկոպոսը) Եպիսկոպոսական Փոխանորդը և Արչիլըն Կամրի:

Ռուսաց Արքեպիսկոպոս Գեր. Տ. Անաստասին կողմէ՝ Փոխանորդը:

Հայ Կաթողիկոսներու կողմէ՝ Վեր. Հ.

Յակոբ վրդ. Կիրակոսեան, Հ. Մանուէլ
վրդ. Թաշճեանի հետ:

Յոյն Կաթողիկոսեան կողմէ՝ Փոխանորդ
Ա. Աբէլ:

Դոմինիկեանց Միաբանութեան կողմէ՝
Հոգ. Հայր Աբէլ, հետևորդով մը:

Գերման Դոմինիոնի վանքէն՝ Փոխա-
նորդը:

Արաբ Անգլիկաններու կողմէ՝ Պատուե-
լի Մարմուրա:

Հայ Բողոքականներու կողմէ՝ Պատ-
ուելի Գ. Գրիգորեան:

Հրեայ Հասարակութեան կողմէ՝ Բա-
րոնապետի Փոխանորդը և Դիւանապետը:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳԱՂԱՔԱՅԻՆ ՊԱՇՏՈՆԵԱՆՆԵՐ

Բարձր Կոմիտեութեան կողմէ՝ անձ-
նական քարտուղարը՝ Պր. Լ. Գ. Ա. Կըստ:
Պետական Քարտուղարութեան կողմէ՝
(Chief Secretary) Պր. Հ. Բուհի Պէյ:

Երուսաղէմի Նանանգային Կառավար-

չութեան կողմէ՝ Նահանգային Կառավարիչը
Պր. Կամպէլ, Երուսաղէմի փոխ-կառավա-
րիչը Պր. Գ. Ֆ. Սուլման և Բ. փոխ-կա-
ռավարիչ Նուսուհի Պէյ:

Երուսաղէմի Ոսիկանութենէն՝ Ոստի-
կանական հրամանատար Մէյճըր Ուէյնրայթ
և երկու սպաներ, Գնդապետ Սիկրիստ և
Գնդապետ Ուոզլի:

ՀԻՒԱՍՏՈՆԵՐ

Ամերիկեան Փոխ-Հիւպատոս՝ Պր. Պլաչ-
ֆորդ:

Հապեշական Հիւպատոս՝ Պր. Պաւլոս
Մէյնամէնոյ:

Հունգարական Հիւպատոս՝ Պր. Էլիաս
Ճէլատ:

Լաքվիական Հիւպատոս՝ Պր. Մ. Կասրի:
Մեքսիկայի Հիւպատոս՝ Պր. Ֆերդի-
նանդ Դամիանի:

(Բարի զախտեան նամակ զրկած էին՝
Ֆրանսական, Գերմանական, Իսպանական և
Ռումանական հիւպատոսները:

ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺԻՆ ԵՐՈՒՍԱԴԷՄ ՄՈՒՏՔԻ ԹԱՓՈՐԸ
(Սրբազանին ետեւը կ'երեւին՝ Գեր. Տ. Սմբատ եպս., Մամբրե վրդ., Գեր. Տ. Տ. Մկրտիչ
և Մեսրոպ Եպիսկոպոսներ, Պետրոս Արքեպս. և Մասրես Եպիսկոպոս և
Յոյն ու Ասորի եկեղեցականներ)

Իսկ Շեյխ Մահմուտ էֆ. էլ Տահանի և Քեազիմ Փաւայ, փոխանակ կայարան զաւու՜ յաջորդ օրը բարի գալտեան այցելութիւն տուին ի Պատրիարքարան)։

Ներկաները կայարանի մէջ մի առ մի ներկայացուեցան Տեղապահին կողմէ՝ Սրբազան Պատրիարքին որ ողջունեց ամէնքը շնորհակալու եւ սիրալիր զգացումով։ Այս արարողութեան աւարտումէն ետք ճամբայ ելաւ ինքնաշարժերու թափօրը, որ կ'երկարէր կայարանէն մինչև քաղաքին Յոսպէի դուռը։ Յառաջընթաց բաց կառքի մը մէջ էին Գաւազանակիր և Թարգման վարդապետները։ Կը յաջորդէր Սրբազան Պատրիարքին կառքը, որուն կը հետեւէին միւսները։

Թափօրը կանգ առաւ Եաֆայի դրան մօտ։ Դաւթի բերդին հիւսիսային-արեւելեան ծայրը մինչև վանքի դուռը՝ լեցուած էր հայերու և օտարներու անօրինակ հոծ քաղմութեամբ մը որ փողոցներէն զատ լե-

ցուցած էր նաև տանիքները։ Սրբ. Պատրիարքին կառքէն էջքը ողջունուեցաւ ժողովուրդին երկար և խանդավառ ծափահարութիւններովը։ Ամբողջ Միարանութիւնը զգեստաւորուած, Սրբազան Պատրիարքը առած ծանրազին շուրջառ մը և սարկաւագներ՝ թանկագին զգեստներով թափօր կազմեցին և «Որ զխորհուրդ քն զալսեան» շարականով յառաջացան դէպի վանք։

Մինչև Ս. Յակոբայ Տաճարին դուռը ճամբու վրայ զանուոյ ըրորը կամարները զարդարուած էին տեղւոյս երկաթադուլութեան կողմէ, ծաղկեայ զեղեցիկ դրասանդներով։

Վանքի դռնէն սկսեալ երգուեցաւ «Հրաշափառ»ը, որով Սրբազանը մտաւ Մայր Տաճարը, առաջնորդուեցաւ Ս. Գրէկոսի մատուռը, ուր աղօթեց և ուխտըրաւ մինչև կ'երգուէր «Որ էնն յեւթեան» շարականը։ Ապա «Ուրախ լեր» երգով ուղղուեցաւ փոքր ստեան, զասին մէջ, ուր

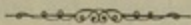

ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԷԸ՝ Ս. ՅԱԿՈԲԱՆՅ ՏԱՃԱՐԻՆ ԳԱԹԹԻՆ ՄԷՋ
(Երուսաղէմ մուտքի օրը՝ ի Ս. Դիւաղիւր իր ուխտէն ետէ։ Սրբազանին ետև կ'երեւին
Գեր. Տ. Տ. Սմբատ, Պետրոս եւ Մեսրոպ Սրբազանները)

«Ուրախ եղէ ես ոչք ասելին ի Տան Տեառն երթիցուք մեք, Հասեալ կային ոտք մեր առ դրունս քո Երուսաղէմ . . .» սաղմոսն և «Ի մէջ տաճարիս» աղօթքէն ետք ըսաւ «Պահպանիչ»ը:

Սրբազանը յետոյ դարձաւ ժողովուրդին և քանի մը խօսքերով շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք եղած ընդունելութեան համար՝ ըսաւ թէ աւելի քան տասը տարիներ առաջ իր առաջին այցելութեանը միջոցին եկած էր իրր պարզ ուխտաւոր մը: Այս վերջին անգամին կուգար դարձեալ իրեն ուխտաւոր, բայց նոր եւ նուիրական պարտականութիւններու յանձնառութեամբը ճշուած, ի հարկին իր անձը նուիրելու համար ողջակէզ այս հաստատութեան փառքին, եթէ այդպէս կամենար Աստուած:

Մուտքի այս կարճ պաշտամունքէն ետք Միաբանութիւնը առաջնորդեց Սրբազանը ի Պատրիարքարան, ուր անգամ մըն ալ շնորհակալութեան խօսքեր ուղղեց Տեղապահ Սրբազանին, Միաբանութեան և Հրաւիրակ Մարմնոյն երեք անդամներուն: Եւ այս կերպով փակուեցաւ առաջին օրը:

ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դեկտեմբեր 1-ին զՀ. օր տեղի ունեցան Գահակալութեան հանդիսութիւնները, որոնք ժամանակին ծանուցուած էին տպագրուած ազդերով և մասնաւորներու զըրկուած հրաւիրատուներով:

ՀՐՈՎԱՐՍՍԱԿԻՆ ՅԱՆՁՆՈՒՄԸ ԿՈՌԱՎԱՐՁՍԱՆ ՄԷՋ

Հանդիսութեանց առաջինը եղաւ՝ Արքայական Հրովարտակին պաշտօնական ընթերցումը և յանձնումը՝ Բարձր Կոմիսերի կողմէ՝ Կառավարչատան մէջ:

Առաւօտեան ժամը 10-ին հետեւեալ կերպով կազմուած մարմին մը մասնաւոր ինքնաշարժերով մեկնեցաւ Կառավարչատուն Դամասկոսի Դրան մօտ. —

Սրբազան Պատրիարք Հայրը,

Ս. Աթոռոյ Տնօրէն Ժողովոյն եօթն անդամները (Դեր. Տ. Տ. Մեսրոպ, Մկրտիչ և Մատթէոս եպսք. և Հոգ. Տ. Տ. Վըր-

թանէս, Գէորգ, Վահան և Կիւրեղ վարդապետներ),

Միաբանական Ընդհ. Ժողովոյ Ատենայետը (Հոգ. Տ. Տիրան Վարդապետ),

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ներկայացուցիչը (Դեր. Տ. Պետրոս Արքեպս.)

Կ. Պոլսոյ Պատր. Փոխանորդը (Դեր. Տ. Սմբատ Եպսկ.),

Եգիպտոսի Հայութեան ներկայացուցիչը (Հոգ. Տ. Մամբրէ Ծ. Վարդապետ)

Ս. Աթոռոյ Աւագ Թարգմանը (Հոգ. Տ. Պարգե Վարդապետ),

Ս. Աթոռոյ Դիւանապետը (Տիրար Կ. Նուրեան),

Երուսաղէմի Հայոց կողմէ վեց նշանակովի ներկայացուցիչներ (Բժիշկներ Վ. Գալպիւհան, Վ. Պասկալ, և Ն. Եաղլեան, Տիրար Դ. Պողոսեան, Խ. Գրադիբեան և Լ. Գէորգեան),

Յուպէի, Հայֆայի և Ռէմէի Հայոց կողմէ ներկայացուցիչներ (Տեարք Խ. Թաղէոսեան, Ա. Փափազեան եւ Ս. Սիննեան՝ ըստ կարգի):

Այս մարմինը ընդունուեցաւ Կառավարչատան սրահին մէջ, ուր ներկայ էին Բարձր Կոմիսերին հետ՝ Երուսաղէմի Կառավարիչը, Պետական Աւագ Քարտուղարը, Անձնական Քարտուղարը, և Օգնական Քարտուղարը: Բարձր Կոմիսերը մի առ մի ողջունեց ներկայացուցչական մարմինն անդամները և տպա ըրաւ հետեւեալ ուղերձը որ տեղւոյն վրայ բերանացի թարգմանուեցաւ հայերէնի:

ՈՒՐԶՐ ԿՈՄԻՍԵՐԻՆ ՈՒՂԵՐՁԸ

(Խօսուած իր պաշտօնասան մէջ Արքայական Հրովարտակին յանձնումին պահուն):

(Թարգմանութիւն)

«Ճատ ուրախ եմ որ զՁեզ կ'ողջունեմ այստեղ՝ Ձեր ընտրութեան առիթով իբրեւ Հայոց Երուսաղէմի Պատրիարք. ուրախ եմ նաեւ՝ որ ինձի կը վիճակի Արքայական Հրովարտակին Ձեզի յանձնումը:

Կը փափաքեմ շնորհաւորել զՁեզ՝ Երուսաղէմի պատմական գահուն համար Ձեր ընտրութեան առիթով: Վստահ եմ որ Երուսաղէմի Պատրիարքի հանգամանքով զուք զՁեզ արժանաւոր յաջորդ մը պիտի ընծայէք յոյժ սիրեցեալ Դուրեան հանգուցեալ Պատրիարքին:

Կը փափաքիմ նաև շնորհակալութիւնս յայտնել Ձեզ՝ Ձեր զրկած այն հեռագրին համար, զոր ազնուօրէն ուղղեցիք ինծի՝ երբ Եգիպտոս էի այս կողմերը գալուս առիթով, և կը փափաքիմ դարձեալ ըսել՝ թէ ո՛րքան ցաւ զգացի զՁեզ անձամբ տեսած չըլլալուս համար:

Մեծին Բրիտանիոյ և Հայ Ազգին միջև բարեկամական յարաբերութիւնները հաստատուած կան ի վաղուց հետէ: Մասնաւորապէս երախտագիտութեամբ կը յիշուին Հայոց առաքելութեան ջանքերը՝ բարեօրէնու համար վիճակը այն բրիտանացի բանտարկեալներուն՝ որոնք Թէոդորոս Թազաւորի ձեռքն ինկած էին, անցեալ դարու կիսուն, Հապէշական պատերազմի ընթացքին: Այդ ջանքերուն ի պատասխան էր որ Նորին Վեհափառութիւն Վիկտորիա Թագուհին և Ամուսին Իշխանը իրենց ստորագրեալ կենդանագիրները Նուիրեցին օրուան Հայ Պատրիարքին: Ուրախ եմ ես ալ, որ այժմ պատահութիւնը կ'ունենամ պաշտօնական ընծայումը կատարելու ստորագրեալ այն կենդանագիրներուն՝ զորս Նոցին այժմեան Վեհափառութիւնք Նուիրած են Ձեր Պատրիարքարանին:

Ամբողջ աշխարհի հետ Բրիտանական ազգն ալ մեծապէս վշտակցած է Հայերուն՝ վերջին տարիներու ընթացքին անոնց կրած տառապանքներուն համար:

Կը յիշեմ նաև թէ երբ Միջագետք կը գտնուէր՝ ներկայացուեցայ Հայոց Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքին, որ այն ատեն աքսորական՝ Մուսուլ կը բնակէր:

Անգամ մըն ալ կը փափաքիմ շնորհաւորել զՁեզ՝ Ձեր Հայոց Երուսաղէմի Պատրիարք ընտրուելուն առիթով:

Ուղերձէն ետքը՝ կատարուեցաւ ընծայումը Ն. Վ. Թագաւորին և Թագուհիին առանձին մեծագիր կենդանագիրներուն, որոնք Նոցին Վեհափառութեանց ձեռագիր ստորագրութիւնները կը կրէին, և առնուած էին ոսկեզօծ գեղակերտ շրջանակներու մէջ: Բարձր Կոմիսերն իր ձեռքովը յանձնեց զանոնք Սրբազան Պատրիարքին:

Ասկէ յետոյ կարգացուեցաւ Արքայական Հրովարտակը, նախ անգլիերէն լեզուով՝

Քարտուղարին կողմէ, և ապա հայերէն լեզուով՝ Գեր. Տ. Մեսրոպ Սրբ. ի կողմէ:

Հետեւեալն է Արքայական հրովարտակին հայերէն թարգմանութիւնը:—

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՀՐՈՎԱՐՏԱԿԸ

ՃՈՐՃ ԹԱԳԱՒՈՐ-ԿԱՅՍՐ

ՃՈՐՃ ՀԻՆԳԵՐՈՐԻ, շնորհօքն Ասուծոյ, ԹԱԳԱՒՈՐ ՄԵԾԸ-ԲՐԻՏԱՆԻՈյ, Իրլանտի և Անգլո-Յովեան Անգլիական Իշխանապետութեանց, Պաշտպան Հաւատոյ, ԿԱՅՍՐ Հնդկաստանի. ամեն անոց որ պիտի տեսնեն այս գիրս, ողջոյն:

ՆԿԱՏՏԵԼՈՎ որ Երուսաղէմի Հայոց Պաշարհութեան Արդար Ամենապատիւ Տ. Եպիսկոպոս Սրբազան Գուրեանի վախճանումովը վերջերս քափուր մնացած ըլլալով Եպիսկոսի Հայ Հասարակութեան Արքեպիսկոպոս Գերաշնորհ Տէր Թորգոմ Գուշակեան՝ Ներկայ 1931 տարւոյ յունիս 15-ի երկուշաբթի և յունիս 16-ի երեքշաբթի յերուսաղէմ ի նիստ գումարուած Հայոց Միաբանութեան Ընդհանուր Ժողովին փոխարկութեամբ անոր տեղը օրինապէս ՊԱՏՐԻԱՐԿ ընտրուած է, ի գործ դնելու համար այդ պատշոյն վաղեմի իրաւութեանք և պատշաճութիւնները:—

Մենք, ընդունելով այդ ընտրութիւնը, այսու գուրեմք կը յայտնենք Մեր Թագաւորական հանաչումը և հաւանութիւնը ի մասին յիշեալ Գերաշնորհ Տէր ԹՈՐԳՈՄ ԳՈՒՇԱԿԵԱՆ-ի այս պատշոյն կոչուելուն, և կ'արտայայտենք զիմք կիրարկել այն իրաւունքները և իշխանութիւնները, իրաւասութիւնները, առանձնացնողութիւնները և պատշաճութիւնները՝ որոնք օրէնքով այս պատշոյն կը պատկանին, կամ հին սովորութեամբ և կամ գործնականապէս ի գործ են, և կը վայելուին յարակցութեամբ այս պատշոյն:

ՏՈՒՆԱԼ ՍԵՆՏ ՃԵՅՄՍԻ Մեր Արքեպիսկոպոսի մէջ, ի 22-ն հոկտեմբերի 1931 ամի, Մեր Թագաւորութեան 22-րդ տարին:

Նորին Վեհափառութեան հրաւանտ
Ճ. Հ. ԹՈՐԳՈՄ

Յետ ընթերցման հրովարտակին՝ Սրբազան Պատրիարքը ըրաւ իր ուղերձը՝ հաշկերէնով, որ ապա կարդացուեցաւ նաեւ անդերէն լեզուով՝ Հոգ. Տ. Կիւրեղ Վրդ. ին կողմէ։ Ուղերձին անդերէն թարգմանութիւնը զրկուած է Տեղական Կառավարութեան կողմէ Լոնտոն, ուր պիտի ներկայացուի Վեհափառ Թագաւորին, ինչպէս տեղեկագրած էր Երուսաղէմի Կառավարիչը։

Հետեւեալն է այդ ուղերձին պատճէնը։

ՍՐԲ. ՊԱՏՐԻԱՐԿԻՆ ՌԵՎԵՐԵ
ԱՌ. ՌԱՐԶԵՐ ԿՈՐԵՍՍԵՐ

Ձերդ Վսեմութիւն,

Ամբողջ Հայ Ազգին, իմ Միաբանութեանս եւ ինձի համար անխառն բերկրանքի եւ մխիթարութեան քանկագին պատկերներն մըն է այս պահը, ուր եկած ենք Ձեր Վսեմութենէն ընդունիլ բարձրեւն բարեացական այն շնորհը, որով Նորին Վեհափառութիւնը հաճած է վաւերացնել իմ ընտրութիւնս յԱրդ. Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութեան, հաստատելով նոյն ասեւ անոր բովանդակ իրաւունքներն ու առանձնացնողութիւնները։

Թող տուէ ինձ խնդրել Ձեր Վսեմութենէն հանիլ յոստ գահոյից Նորին Վեհափառութեան իմ Թագաւորին ներկայացնել Հայ Ազգին եւ Հայոց եկեղեցիի, Միաբանութեանս եւ իմ սրտագին երախտագիտութիւնը։

Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութիւնը, ի վաղուց անցի իբր պաշտպանը Ս. Տեղեաց մէջ Հայոց եկեղեցիին ունեցած իրաւունքներուն, է ամենակարեւոր հաստատութիւններէն մին նուիրապետական կազմին Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցիին, եւ ամենքս ալ, Հայոց Ազգն ամբողջ, Երուսաղէմի Հայ Միաբանութիւնը եւ ես կը հրահուիմ այսօր այն քաղցր վստահութեամբ քե՛ս Ս. Տեղեաց մէջ Հայ Ազգին դարաւոր իրաւանց պաշտպանութեան գործը Ձեր Վսեմութեան օրով եւս պիտի զսեւ Բրիտանական Կառավարութեան հօգը եւ բարի հովանաւորութիւնը։

Ս. Յակոբեանց Մենասանը որու մէջ կը տալաւորուի առաքելական Արդ. մը, վերջեւս շատ աւելի կարեւոր նշանակութիւն մը ստացաւ Հայոց ազգային եւ կրօնական խղճմանին առջեւ իբրեւ ազգային եւ կրօնական հաստատութիւններէն միակ նոյն պարտք Մեծ Պատրիարքին հետեւանով Հայ

յոց բնաւարհին վրայ խուժած աղէսքներէն, եւ կը մնայ այսօր հաւաստի եւ սիրոյ այն փառօր, որուն կը նայի իր տիեզերական օփիւռքի մէջ իբրեւ ովկիանին վրայ նաւակոծուած ամբողջ հայութիւնը։

Սիոնի բարձրութեան վրայ հանգչած այն տապանակն է ան, որուն մէջ կը մտնենք քե՛ս պահուած է նահատակուած ազգի մը մխիթարութեան յոյսին մուրհակը։

Նշանիկ եմ յայնչելով առաջի Ձեր Վսեմութեան քե՛ս իմ բարեյիշատակ նախորդս ու հոգեւոր հայրս Ամենապատիւ Գործնական Պատրիարք, որուն պաշտօնավարութիւնը զուգադիպեցաւ Բրիտանական դրօշին Ս. Նիկիի վրայ ծածանումի բարեբաւակ քուականին, մեծ իմաստութիւնը ունեցաւ ըմբռնելու այդ զուգադիպումէն ակնկալուած բարեբաւ հրեւոյնութիւնները, եւ օգտուելով այն առաւելութիւններէն եւ դիւրութիւններէն, զորս Նորին Վեհափառութեան արդարադատ եւ յառաջդիմաստ Կառավարութիւնը գիտէ սփռել ամենուրեք ուր որ կը տարածէ իր հովանին, կարողացաւ Հաւաստի այս Միաբանը հանդիսացնել նոյն ասեւ գիտութեան եւ եկեղեցական կրթութեան վառարան մը։

Այս պահու, երբ Նորին Վեհափառութեան բարեհաւ վաւերացումովը կը մրսնում ինձի վստահուած Պատրիարքական պաշտօնիս պատրաստութեանց համբուն մէջ, միեւնոյն իտեալն է որ կը լուսաւորէ նաեւ իմ առջեւ բացուող ապագայը, իմ ալ իղծս եւ առաջադրութիւնս պիտի ըլլայ հետապնդել միեւնոյն նպատակը, այսինքն հաւաստի գործութեան լծել հոգեւոր դաստիարակութեան սուրբ գործը իմ ցեղիս բարոյական օգտին համար։

Ձերդ Վսեմութիւն,

Խորապէս զգածուած ենք դարձեալ Արքայական այն քանկագին շնորհին համար, որով Նոյնին Վեհափառութիւնը Թագաւորն ու Թագուհին հաճած են պատուել մեր Պատրիարքարանի Հաստատութիւնը նուիրելով իրենց կենդանագիր զոյգ պատկերները, զարդարած իրենց մեծարեւելի ստորագրութեամբ։

Անոնք փառաւորագոյն տեղը պիտի գրաւեն Միջոց Յակոբեանց Վանուց Յիշատակաց Դանդիներէն մէջ, միշտ նորոգելով երկիւղած սերը եւ ամենախորին յարգանքը զոր ազգովին տածած ենք միշտ Մեծին Բրիտանիոյ մեծապանծ Դահուլուն մասին։

Կը համարձակինք այս առթիւ եւս Ձեր վսեմութեան միջոցաւ մեր արագին երախտագիտութիւնը մասուցանել, եւ կ'աղօրթմ ի խորոց արտի Նորին վեհափառութեան Մեծին Բրիտանիոյ Թագաւորին, իր Շնորհափառ Թագունիին, եւ Նորին Արքայական Բարձրութեան Գահաժառանգ Իւսակին, եւ Արքայական համօրէն Գեղաստանին քանկազին կենացն ու արեւաշուրթեան համար:

Կ'աղօրթմ նաեւ Բրիտանական աշխարհաժառանգ Կայսրութեան պետական մարդոց՝ այն իմաստուն անձնաւորութեանց համար, որոնք անմիջեւի փառքն ու պատիւն են իւրեանց Ազգին եւ Հայրենիքին:

Մասնաւորապէս կ'աղօրթմ որ Ամենաբարին Աստուած շնորհէ Ձեր վսեմութեան բարօրութիւն երջանիկ կենաց եւ յաջողութիւն Ձեր բոլոր ծրագրերեւուն եւ ձեռնարկներուն՝ իր պատմական անցեալովը այնքան պատկառելի այս երկրին համար:

Թոյլ տուե՛ք ինձ ի վերջոյ յայտնել իմ եւ Միաբանութեանս երախտագիտութիւնը այն համակրանքին համար, զոր վայելած ենք Ձեր վսեմութեան Կառավարութեան, եւ արաւելոյս չունինք թէ պիտի վայելենք միշտ ողորմութեամբն Աստուծոյ:

Այս ուղերձէն ետք Բարձր Կոմիտէրը շնորհակալութեան եւ շնորհաւորութեան խօսքեր ըրաւ կրկին, որուն վրայ՝ Սրբազան Պատրիարքը եւ իր հետեւորդները թողուցին Կառավարչատունը 25 վայրկեան տեւած ընդունելութիւնէն ետք, եւ դարձան Պատրիարքարան:

ԳՍՀԱՎԱՍԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ս. ՅԱՎՈՐԵԱՆՅ ՏԱՀԱՐԻՆ ՄԷՉ

Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 3-ին արդէն հիւրերը եւ ժողովուրդը իրենց տեղերը գրաւած էին Տաճարին մէջ: Ամբողջ Միաբանութիւնը եւ Սրբազան Պատրիարքը գեղեցկօրէն զգեստաւորեալ, «Հրաշափառ» թափօրը մեկնեցաւ Պատրիարքարանի դռնէն, եւ ուղղուեցաւ դէպի Տաճար՝ Ս. Դիսազգի մատուոր: Հոս ուխտ ըրաւ եւ աղօթեց Սրբազան Պատրիարքը՝ մինչ երգեցիկ խումբը կ'երգէր «Որ էնն յեութեան» Որդւոց Որոտման օրհնութիւնը:

Ապա թափօրը յառաջացաւ դէպի դաս, ուր ըսուեցաւ «Ուրախ եղէ ես» սաղմոսը, իր յարակից քարոզով եւ աղօթքով:

Հինգ եպիսկոպոսներ եւ զաւազանակիրը Սրբազան Պատրիարքը առաջնորդեցին բեմ, մինչ վարդապետներ եւ երգեցիկ խումբը կը մնային վարը, ատենանր: Անմիջապէս ետք կարդացուեցաւ արքայական հրովարտակը՝ (տե՛ս աստ երես 366) նախ անդերէն եւ ապա հայերէն լեզուններով:

Հրովարտակի ընթերցումէն ետք Պատր. Տեղապահ Տ. Մեսրոպ Եպս. Նշանեան կատարեց հետեւեալ ուղերձը առ Սրբազան Պատրիարքն:

ՏԵՂԱՊԱՀ ՍՐԲԱՀԱՆԻՆ ՈՒՂԵՐԸ

(Խօսուած Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ)

Ինձ վիճակուած է նուիրական եւ հաճելի պարտականութիւն մը կատարել այս հանդիսաւոր պահուս, երբ Ձեր Ամենապատուութիւնը հանդերձեալ է բազմիւ Սրբոյն Յակոբայ Տեառնեղբոր առաքելական Աթոռին վրայ: Այդ Աթոռը տասներկու ամիսներէ ի վեր ծածկուած էր սուգի քողով: Նմանապէս մեր սրտերն ալ լեցուած էին թախիծով եւ տրտմութեամբ, եւ կը նմանէինք ծնողագուրկ որդիներու, եւ զերգանց արժանիքներով օժտուած անզուգական Հօր մը եւ պատկառելի ու պաշտելի Հայրապետի մը դառնաղէտ մահը կ'ողբայինք:

Օրհնեալ է Աստուած, որ ողորմեցաւ վերջապէս Սիոնի, վերցուց սուգի սեւ շրջաւրջը առաքելական Սուրբ Աթոռին վրայէն եւ փարատեց վիշտն ու թախիծը Միաբանութեանս սիրտերէն, եւ այսօր Սիոնի որդիքս բերկրապատար ցնծութեամբ աւետիս կուտանք Դրիստոսի Հարսին. Ուրախ լե՛ր Սուրբ եկեղեցի, եկած է ահա՛ Քուարժանաւոր Փեսապ՝ պսակելու քեզ փառքով ու արժանապէս լեցնելու այն մեծ պարապը, որ բացուած էր սրբանուէր ու արդար հոգիի մը առ յաւէտ բաժանումովը մեզմէ:

Ամենապատիւ Սրբազան Հայր, Սուրբ Յակոբեանց Միաբանութիւնը իր կրած այս դառն հարուածը դարձանելու եւ վիշտը աւմօքելու համար՝ առաջին օրէն փափաքեցաւ երջանկալիչատակ մեծանուն Պատրիարքին յաջորդը տեսնել յանձին այնպիսի մէկու մը, որ ժառանգած ըլլար Անոր վեհ

հողին ու մաքուր նկարագիրը, և շատ մը կողմերով ու որոշ աստիճանով կրէր տիպը հանգուցեալ Մեծ Վարդապետին, և պատկառանք ազդէր շուրջը՝ իր հմտութեամբ և իր բարձր կոչումին ու նուիրական պաշտօնին պահանջած այլազան ու անհրաժեշտ կարողութիւններով:

Ունենալու համար երջանկայիշատակ Հանգուցեալին այնպիսի յաջորդ մը՝ ամենուս աչքը և ուշադրութիւնը սեւեռեցան մանկութենէ իր անգուգական Վարդապետին շնորհին և շունչին բովանդակ օծութեամբ սնած ու զարգացած իր հոգեսուն գաւկին վրայ, որ է Զեր Ամենապատուութիւնը, քաջ համողութեամբ ըլլալով թէ՛ Պրիդի հարազատ զնամանութիւն հօրն բերէ՝ աւելն մասամբ: Եւ այսօր, անհունապէս մը խիթարուած կը զգանք մեզ, պսակուած տեսնելով ամենուս իղձերը՝ յարմարագոյն և արժանաւոր ընտրութեամբ Զեր Ամենապատուութեան, որ կուգայ լեցնելու իր հոգեւոր Հօր պարապ թողած տեղը և բազմելու իր փեսայէն այրիացած առաքելական Սուրբ Աթոռին վրայ և սփոփելու մեր վըշտահար սիրտերը:

Մենք ամէնքս ոգեւորուած ենք մանաւանդ այն իրողութեամբ՝ թէ Զեր ընտրութիւնը խնդութեամբ և խանդավառութեամբ ողջունուեցաւ Ազգին ընդհանրութեան կողմէ, ինչ որ յայտնի ապացոյցն է համագգային անփերապահ այն փստահութեան և յարգանքին, զոր Զեր Ամենապատուութիւնը զիտցած է գրաւել եկեղեցական և վարչական, կրթական ու զբոսական անպարէզներու մէջ իր երկարամեայ փորձագութեամբ և զնահատելի ծառայութիւններով:

Այն արժանիքները զորս կը փայլեցնէք Զեր ամենասիրելի և պատուական անձին վրայ՝ զբաւական են թէ այսուհետեւ ալ ի սպաս պիտի դնէք զանոնք յօգուտ Սրբոց Յակոբեանց պանծալի և դարաւոր այս հաստատութեան, ու պիտի նուիրէք Զեր հանճարը, Զեր բովանդակ ոյժն ու կորովը անոր բարեգարգութեան և բարգաւաճումին, անոր բարոյական և տնտեսական վիճակի կարգաւորման, ու մանաւանդ հոգածու պիտի ըլլաք անչէ՛ղ պահելու և աւելի ևս արժարձելու կրթութեան այն վառարանը, զոր Զեր յիշատակաց արժանի նախորդը իր ձեռքով վառեց ազգային-կրօնական այս հաս-

տատութեան մէջ ու յաւիտենական անջինջ յիշատակ մը թողուց իր ետեւէն:

Հայ ազգը նախնի դարերէն սկսեալ սիրած է միշտ երուսաղէմի առաքելական Աթոռը ու մեր պաշտելի Սուրբ Գլխադիրը, ու նեղ ու տաղնապալից օրերուն փութացած է անոր պաշտպանութեան, չզլանալով իր բարոյական ու նիւթական օժանդակութիւնը: Հիմա մանաւանդ կը գուրգուրայ Անոր վրայ՝ իրբն միակը կանգուն մը նացած մեր կրօնական, կրթական և ուրիշ շատ մը ազգային հաստատութիւններէն: Եւ յիշաւի նախախնամութեան մասնաւոր մէկ շնորհն էր որ Հայութեան զլխէն անցած այնքան աղէտներէ ու փորձութիւններէ յետոյ՝ Սուրբ Երկրին մէջ տէր ենք տակաւին երանաշնորհ նախնիքներէ մեզ աւանդուած հոյակապ ու պանծալի հաստատութիւններու, խնկելի յիշատակներու և Սուրբ Տեղեաց նուիրական իրաւունքներու և առանձնաշնորհութիւններու:

Այդ անգին աւանդները, Սրբազան Հայր, կը յանձնուին այսօր Զեր մաքուր եւ անբասիր ձեռքերուն, այն կատարեալ գիտակցութեամբ՝ թէ Երուսաղէմի Սուրբ Աթոռին վրայ փառաւորուած և անմահացած Գրիգոր Պարոնտէրի եւ Գրիգոր Շղթայակիրի նման շինարար և առաքելաշաւիղ հայրապետներու նախանձախնդիր ոգիով ու հոգածու արիւթեամբը պիտի պահէք ու պաշտպանէք զանոնք, և, կրթական ու զբոսական գործին զուգընթաց, պիտի զարգացնէք ու բարեզարդէք Սուրբ Երկրի ազգային հաստատութիւնները եւ Տնօրինական Սըրբազան Տեղեաց դարաւոր եւ նուիրական սեպհականութիւններն ու իրաւունքները: Վասնզի Երուսաղէմի պատրիարքութեան արժէքն ու նշանակութիւնը՝ առաւելագոյն չափով՝ կապուած են Տնօրինական Սրբաւայրերուն հետ, և միջազգային այս քաղաքի մէջ, որ է կեդրոն եւ խանձարուք իստոնէութեան, միւս պատրիարքութեանց համահաւասար մեր զբաւած գիրքն ու վայելած իրաւունքներն ու առանձնաշնորհութիւններն են որ բարձր ու պատկառելի կ'ընծայեն Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին յաշս ընդհանուրին:

Այս առթիւ չենք կրնար շնորհակալու զգացմամբ և խորին երախտագիտութեամբ

չլիել Բրիտանական մեծագոր ու արդարասէր կառավարութեան համակիր վերաբերմունքն ու թանկագին հովանաւորութիւնը, զոր ցոյց տուած է Սուրբ Աթոռի Պաղեստինի հոգատարութիւնը ստանձնած օրէն սկսեալ: Ասոր փայլուն մէկ ապացոյցն է ահա՝ որ Ձեր Ամենապատուութեան անձին վրայ կատարուած այնքան արժանաւոր ընտրութիւնը Նորին Վեհափառութեան Թագաւոր-Կայսեր ՃՈՐՃ Ե. ի բարձրագոյն հաճութեան եւ վաւերացման արժանացաւ, և այսօր պատուամեծար արարողութեամբ Ձեզ յանձնուեցաւ արքայական հրովարտակը՝ ձեռամբ Նորին Վեհափառութեան Պաղեստինի Բարձր Գովարտէր Սըր Նրթըր Կրէնֆիլ Ուօլքըրի, որուն, ինչպէս նաեւ Պաղեստինի կառավարութեան արժանաշարք պաշտօնէից, այս հանդիսաւոր առիթով քաղցր պարտականութիւն կը համարինք յայտնել մեր ամենախորին շնորհակալութիւնը, եւ սրտաբուխ աղօթքներ վերուզել Նորին Վեհափառութեան Թագաւոր-Կայսեր, Վեհ. Թագուհուն, Գահաժառանգ Իշխանին և արքայական զերդաստոնի բոլոր անդամներուն կենաց և երջանիկ արեւշատութեան և անզղիական վեհապանծ պետութեան փառքին և մեծութեան համար:

Ամենապատու Սրբազան Հայր, Դուք որ մեր այս հոգեւոր անդաստանը մշակելու եւ ծաղկեցնելու զօրաւոր կամքով եւ բարի ցանկութիւններով եկած էք մեզի, եւ հիմակ ուրախութիւնը պիտի ունենանք ողջունելու Ձեզ Սուրբ Յակոբ Տեառնեղբոր առաքելական Աթոռին վրայ, կրնաք զբոստահ ըլլալ թէ պիտի ունենաք Ձեր շուրջը Միաբանութիւն մը, որ այսօրուրէն կը խոստանայ փայլեցնել իր վրայ ուխտեալ կրօնաւորի կարգապահ ու պարկեշտ կեանքը, լծուի սիրով Ձեր աշխատութեանց և խրաքանչիւրը, իր կարողութեան եւ ընդունակութեան չափով, զօրավիգ ու աջակից ըլլալ Ձեզ՝ Ձեր աթոռաշէն ու ազդողութեամբ զօր բոլոր ձեռնարկներուն մէջ:

Այս քաղցր յոյսով և իշխեցով աուջուն՝ Ձեր Ամենապատուութեան կը յանձնենք երեսաղէմի պատրիարքութեան հովուապետական գաւազանը, ու կը մաղթենք ջերմապէս՝ որ ապրիք երկար եւ քաջողջ, եւ Ձեր ժիր եւ արի ձեռքերուն մէջ Ահարոնի գաւազանին պէս ծլի, ծաղկի ու պտղաբերի

այդ ցուպը, ու անոր հովանիին տակ Ձեր հոգեւոր որդիներն ու Ազգը համօրէն բարեբախտութիւնն ունենան տեսնելու իրականաւր Ձեր բարի ցանկութիւններուն եւ ծրագիրներուն, մինչև որ հասցնէք առաքելական Սուրբ Աթոռը իր պատմական աշունին արժանի բարձրութեան:

Այժմ կը հրաւիրենք յարգանք Ձեր Ամենապատուութիւնը կատարել ծնրագիր իր կանոնական ուխտը սուրբ սեղանի առջև:

Բարձրեալն Աստուած բարեխոսութեամբ Սուրբ Աթոռոյ պաշտպան զոյգ առաքելներուն՝ Սրբոյն Յակոբայ Կլիսագիր և Երուսաղէմի առաջին եպիսկոպոսապետին Սըրբոյն Յակոբայ Տեառնեղբոր՝ իր նախախնամական աջով և աստուածային օրհնութեամբ զօրացնէ և արիացնէ Ձեր Ամենապատուութիւնը. ամէն:

Այս ուղերձը պահ մը ընդհատուեցաւ և պատրիարքական ցուպը (ասան) Տեղապահ Սրբազանին ձեռամբ պաշտօնապէս յանձնուեցաւ Սրբազան Պատրիարքին:

Ապա շարունակուեցաւ ուղերձը, որու վախճանին՝ Սրբազան Պատրիարքը հրաւիրուեցաւ կատարել իր կանոնական ուխտը:

Աւագ սեղանին առջև գլխաբաց ծնրագրեց Սրբազան Պատրիարքը, և արտասանեց իր ուխտը, որ է հետեւեալը. —

Ուխտեմ առաջի Աստուծոյ եւ Սուրբ Սեղանոյ:

Կալ հաւատարիմ հպատակ Բրիտանական հօգ եւ արդար կառավարութեան,

ուխտեմ լինել հաւատարիմ Ազգիս եւ Հայրապետական վերին իշխանութեան Ամենայն Հայոց եւ

կանոնաց եւ աւանդութեանց Միաբանութեան Առաքելական Արքունոյ Սրբոց Յակոբեանց:

Ուխտէն ետք՝ երբ Սրբազան Պատրիարք ծունկի էր տակաւին ներկայ հինգ եպիսկոպոսներ իրենց աջերը Անոր գլխուն վրայ դրին և աղօթեցին «Պահպանիչ»ով:

Դուրսը սքանչելի օդ կ'ընէր գահակա-

լուծեան այս հանդէսին պահուն, զով եւ ջինջ պայծառութեան մը մէջ:

Տաճարին արեւմտեան պատուհաններէն թափանցած լոյսի ճաճանչներ խորհրդաւոր պայծառութեամբ կը շրջանակէին խորանը ամբողջ, ու խաչկալին ոսկեփայլ ճոխութիւնը, զգեստներուն շողշողուն պերճանքը, ներկաներուն ակնկառոյց զմայլանքը աւելի կը շեշտէին վայրկեանին վեհութիւնը:

Հոգեւոր վերացումի այս պահուն՝ Սերբազան Պատրիարքը դարձաւ ու խօսեցաւ իր Ուխտի Քարոզը, ա՛յնքան ներշնչուած ու ներշնչող: Ահա՛ւասիկ իր խօսքերը:—

ՈՒՆՏԻ ՔԱՐՈԶԸ

(Խօսուած Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ)

Ես այսօր այս սուրբ Սեղանին առջև արտասանեցի միայն իմ ուխտը, վասնզի դայն կատարած էի արդէն առաջին այն օրէն, երբ ընտրութեանս լուրը հաղորդուեցաւ ինծի, եւ, յետ իմ խղճմտանքին հետ խորհրդակցութեան, պարտականութիւն նկատեցի ընդունիլ ինծի առաջարկուած պաշտօնը: Այն վայրկեանէն, իմ խղճմտանքիս խորանին առջև կատարեցի իմ ուխտը, Առաքեալին հետ ըսելով սըրտանց. «Ես կապեալ հոգեով երթամ յերուսաղէմ: Կապանքը, որով այդ վայրկեանէն շղթայուեցաւ հոգիս այս Հաստատութեան խտէալին հետ, իմ ուխտս եղաւ, իմ հոգիիս ամբողջական նուիրումը այս դարաւոր եւ սուրբ Տան կեանքը ոգևորող մեծ ու բարի սկզբունքին: Ու հիմակ, երբ կը ստանամ հոգեւական այս ցուպը կարծես ձեռքերէն անոնց, որոնք երկար դարեր Աստուծոյ հոգեով առաջնորդեցին այս սրբութիւններուն հովանիին տակ ապրող սիրտերուն, սարսուռ մը կը ցնցէ բովանդակ էութիւնս: Ոհ, ամէնքը, երջանիկ հոյլը այդ առաքելի Հովիւներուն, առաջինէն մինչեւ վերջինը, մինչեւ իմ ամենարժան Հայրս եւ Վարդապետս, որուն ստուերը կը զգամ թէ առաջնորդած է զիս հոս, թող ամէնքն ալ իրենց անմահութեան կայքէն օրհնեն իմ նախաքայլս, ու ամրապնդեն իմ գնացքս դէպի իմ պարտականութեանցս կատարումը:

Ըսի թէ կատարած էի արդէն իմ ուխտը. բայց այսօր, մինչ կ'արտասանէի զայն,

այդ ուխտը, որ զիս հոգեովս ցկեանս պիտի կապէր ինծի յանձնուած ծանրակիր պաշտօնի մը պարտականութեանց քաղցր լուծին, կը զգայի թէ իմ սիրտս կը զբաւուէր մտածումովը այն Ուխտին, զոր Սիրտի այս բարձունքին վրայ օր մը ըրած էր Տէրը, պահպանելու համար իր ժողովուրդին կեանքը եւ ապագան:

«Ուխտն զոր երգուաւ Աստուած հարցն մերոց».— Ս. Գրքին մէջ քանիցս կրկնուած այս խօսքը պարզօրէն կը նշանակէ թէ Աստուած ինքն իսկ ըրած է ուխտ՝ հսկելու համար ճակատագրին վրայ այն ժողովուրդներուն, որոնք հաւատքի կեանքով կապուած կը մնան իրեն հետ:

Եթէ մեր խիղճը անխաբ դիտակցութեամբ կրնայ վկայել թէ մենք ազգովին կրցած ենք մեր քրիստոնէական հաւատքը կեանքի փոխարկել աշխարհի դարաւոր եւ ցաւազին այն իրականութեան մէջ որ մեր պատմութիւնը եղաւ, — ու կը կարծեմ թէ ոչ ոք պիտի կարենար ժխտել զայդ — պարտինք ընդունիլ թէ մեզի եւ կը պատկանի այդ պատգամին վճիռը, այսինքն մեր նախահայրերուն եւ խոստացած է Աստուած երգմամբ եւ ուխտիւ պահել պահպանել այս ժողովուրդին կեանքը, որքան որ տաժանելի ըլլան այս երկրի վրայ զայն շրջապատող պայմանները:

Եւ արդարեւ, առանց այսպիսի աստուածային խոստումի մը ներշնչած արիւնքութեան, անկարելի պիտի ըլլար որ մեր երջանիկ նախնիք կարենային հանդուրժել անողոք ճակատագիրէ մը ամէն օր իրենց վրայ իջած բուռն սաստիկութիւններուն, փորձութեանց եւ դառնութիւններու առաւաքներէն կարենալու համար դուրս բերել ազգին կեանքը:

Աստուծոյ ուխտն է, այո՛, փրկել ըզմեզ. հաւատանք ասոր. բայց քաջ գիտնանք նոյն ատեն թէ աստուածային այս ուխտն ու փրկութիւնը կ'իրականանան ու կը կատարուին մարդկային միջոցներով, մարդոց կողմէ արժեցուած յանձնառութիւններով, վասնզի մարդն ինքն է Աստուծոյ ծրագիրներուն գործիքը, Անոր յայտնութեան գործադրիչը: Իրենց ուխտերովն է որ մարդիկ միջոցներ կ'ըլլան գործադրելու Աստուծոյ ուխտը:

Ամէն ծառայութիւն՝ որ սրտագին յօ-

ժառուրթեամբ կը նուիրուի որեւէ բարձր ու բարի նպատակի, հաղորդակցութիւն մ'է Աստուծոյ ուխտին հետ, ուխտաւորութիւն աստուածային, որ, Առաքեալին անսուտ խօսքին համեմատ, մարդը գործակից կ'ընէ օրնդ Աստուծոյ»:

Այնքան խորունկ է անձիս տկարութեան մասին իմ համոզումը, որ այսօրուան իմ ուխտի պարտաւորութեան առթիւ ինծի պիտի չնեղեմ բնաւ այսպիսի խորհրդածութիւն մը: Ու եթէ կը խիղախեմ ատոր, պատճառն այն է միայն որ կը հաւատամ թէ այս նուիրական յարկին մէջ երկար ժամանակներէ ի վեր իրականացած և ապրող գաղափարն ու գործը ոչ այլ ինչ է ինքնին՝ եթէ ոչ մարդոց ընդ Աստուծոյ ուխտակցութեան հրաշագործ զօրութիւն մը, որուն աւելի քան տասնեւօթը դարերէ ի վեր եկած են խառնել իրենց ճիշդ Հաւատքի, Յոյսի և Սիրոյ գաղափարականէն առինքնուած մարդիկ, որպէսզի արդիւնաւորութիւն ժողովուրդի մը փրկութեան համար ծրագրուած աստուածային հաճութեան ուխտը:

Թոյլ տուէք ինծի, Միաբանակից եղբարք իմ ի Քրիստոս, ըսել ձեզի այս սուրբ բնմէն, թէ ես եկած եմ այսօր, ձեռնէ հըրաւիրուած և ազգէն ընդառաջուած, եկած եմ այսօր այդ դարաւոր մեծ ուխտին խառնել իմ անգոր հոգիիս մտասեւեռուած իղձն ու յօժարութիւնը, իմ Ուխտը, մի միայն այն վստահութեամբ թէ ինծի հետ ուխտակից ունիմ զձեզ ամէնքդ, և թէ Դուք, քան զիս աւելի վաղագոյն ուխտաւորներ այս նուիրական Տան մէջ, պիտի ուզէք ձեր սիրտերը միացնել իմինին, համակցորդ սիրով և միահամուռ ուխտակցութեամբ կատարելու համար ազգային և հոգեւոր ծառայութեան այն պարտականութիւնը, զոր կամովին և գիտակցօրէն ստանձնած ենք իւրաքանչիւրս, և որուն նպատակն է ազգին հոգեւոր մշակոյթին և բարոյական բարձրացման աշխատանքին տանելու մեր սրբտանուէր մասնակցութիւնը:

Թող ամէնուս խղճմտանքը անգամ մը ևս և միահաղոյն պայծառանայ այսօր այն խորհրդով թէ առաքելական այս Սուրբ Աթոռը, իբրեւ ամենէն հնազարեան և կենդանի մէկ հաստատութիւնը Հայաստանեայց եկեղեցիին, որուն կոչումն է եղած ազգին հոգեւոր փրկութեան և բարգաւա-

ճումին գերը միայն, այդ նպատակին է որ ծառայած է միշտ իւրովսանն, յարափոփոխ պայմաններու յաջորդականութեան մէջէն շարունակ ձգտելով նոյն վախճանին, եւ Հաւատքի բարեպաշտութեան և մտաւոր լուսաւորութեան միջոցներով ծառայելով ազգին վերակենդանացման գործին:

Միացնենք մեր ջանքերը, որպէսզի ժամանակին մէջ ուր կ'ապրինք, մեր միջոցաւ ևս իրագործուի «Ուխտ Միաբանութեան», կամ «Միաբանական Ուխտ», կը ցոյցնէ այս մտօք իր մէջ:

Ո՛րքան սրտազրաւ է պատկերը, զոր մեր վանական եղբայրութիւնը ներկայացնող անունը, «Ուխտ Միաբանութեան», կամ «Միաբանական Ուխտ», կը ցոյցնէ այս մտօք իր մէջ:

Մեր ուխտը, Աստուծոյ ուխտովը զօրացած, խղճմտօրէն թող զգալ տայ մեզի ժամանակին պահանջը, անձնուրացօրէն ծառայելու համար մեր թշուառ ազգին և մարտիրոսացած եկեղեցիին օգտին և բարւոյն, իբրեւ գերադանցապէս սուրբ և արդար դատի մը:

Դիտնաք զնահատել արդարամիտ կառավարութեան մը հովանաւորութեան ներքեւ ապրելնուս մեծ պատեհութիւնը, եւ հայցենք ի Թաղաւորէն Թաղաւորաց պահպանել նորին վեհափառութեան ճորճ եւ, Մեծին Բրիտանիոյ, Իրլանտայի, Սկոտլանդի և բոլոր իշխանապետութեանց Օգոստական Ինքնակալին թանկազին կեանքը, և պարգեւել Շնորհափայլ Թագուհիին և բովանդակ Արքայական Ջարմին երկարութիւն երջանիկ տարիներու:

Իսկ դու, Ժողովուրդ Հայոց, հոգեծնեալ յաւազանէ մօրս լուսոյ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ, աղօթէ՛ հանապազ որպէսզի Տէրն Տէրանց և Երկնաւոր Քահանայապետն Յիսուս Քրիստոս ի խաղաղութեան պահէ զԱզգն մեր սիրելի, զմնացուածս ժողովրդեան մերոյ, ի հաստատութեան՝ զեկեղեցիին մեր սուրբ, ի պայծառութեան՝ զառաքելական Աթոռ Սրբոյ Ուխտիս և զՄիաբանութիւն նորա:

Հաւատարիմ է Աստուած իր խոստումին մէջ, հաւատարիմ լինինք նաեւ մենք մեր ուխտերուն մէջ, և մեր կեանքովը փա-

ռաւորենք զկտմա ամենաբարձրեալին Աստուծոյ, որ է օրհնեալ յաւիտեանս. Ամէն:

Իր խօսքն աւարտելէ ետք Սրբազան Պատրիարքը իջաւ բեմէն, առաջնորդութեամբ եպիսկոպոսներու, եւ խոնարհութեամբ յարգանք ընծայելէ ետք Տեառնեղբայր Առաքելոյն Ս. Աթոռին՝ Տեղապահ Սրբազանին օգնութեամբ ելաւ եւ կեցաւ անոր պատուանդանին վրայ, իբրեւ լրուֆն ու պսակը զահակալութեան արարողութեան(*):

Այս պահուն երգուեցաւ «Աղբիւր կենաց եւ փրկութեան մերոյ Հոգի Հօր եւ Որդւոյ ի յարմատոցն Յետեալ բղխման զաւազանին հասեալ ժամու. շնորհազարդ պայծառացո զգաւազան իշխանութեան մերոյ հայրապետին, զի օրհնեցուք զքեզ Տէր այժմ եւ յաւիտեան» շարականը, որուն աւարտումէն ետք ամբողջ հոգեւորական դասը, թուով աւելի քան քառասուն, մօտեցան համբուրելու Սրբազան Գահակալին աջը՝ ի շնորհաւորութիւն:

Տաճարին կրօնական հանդէսը վերջացած էր: Սրբազան Պատրիարքը եւ Միաբանութիւնը՝ սեւ զգեստներով՝ թափօր կազմած ելան Պատրիարքարանի Դահլիճը՝ «Օրհնեցէք զՏէր» շարականին երգեցողութեամբ, որ պահ մը ընդմիջուեցաւ եւ Բրիտանական ազգային երգը եռաձայն երգուեցաւ:

Գահակալութեան այս հանդէսին, եւ ապա Պատրիարքարանի դահլիճին մէջ կատարուած ընդունելութեան ներկայ էին, բացի Միաբանութեան բոլոր անդամներէն եւ Պաղեստինացի բազմաթիւ պատուական ազգայիններէն՝ հետեւեալ պաշտօնական հիւրերը:—

ՀՈՂԵՍՏՈՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻԶՆԵՐ

Յունաց Պատրիարքարանին կողմէ՝ Պատրիարքական Տեղապահ Գեր. Տ. Կելադիոն Ս. Արքեպիսկոպոս, Յունաց Վանքին Աւագ Թարգմանը եւ Դիւանապետը:

(*) Տարին մէկ անգամ միայն Ս. Աթոռոյս Գահակալը կը բազմի Ս. Աթոռին վրայ (որ մըշտօվառ կանթեղով մը կը լուսաւորուի)—Տեառնեղբօր տօնին օրը:

Ֆրանչիսկեան Միաբանութեան կողմէ՝ Թարգմանը եւ Պրովուրբը:

Դպսոց Վանքին կողմէ՝ Եպիսկոպոսը, Գեր. Տ. Բասիլիոս, հետեւորդի մը հետ:

Ասորոց Վանքին կողմէ՝ (Եպիսկոպոսը, Գեր. Տ. Միխայէլ բացակայ ըլլալով)՝ Ասորոց Աւագ Թարգմանը Ապուռնա Եազուպ երկու հետեւորդներու հետ:

Հապէտաց Վանքին կողմէ՝ Մեծաւորը Արքա Միխայիլ՝ երկու հետեւորդներու հետ:

Անգլիկան Եկեղեցիին կողմէ՝ (Եպիսկոպոսը՝ Գեր. Տ. Մակ Իննէս բացակայ էր քաղաքէս), Եպիսկոպոսին փոխանորդը՝ Արչդիէկոն Կամբի, հետեւորդի մը հետ:

Ռուս Որբողկսներու կողմէ՝ Գեր. Տ. Անաստաս Արքեպիսկ. հետեւորդի մը հետ:

Հայ Կաթողիկոսներու կողմէ՝ Վեր. Հ. Յակոբ Վրդ. Կիրակոսեան, Հ. Մանուէլ Վրդ. Թաշճեանի հետ:

Յոյն Կաթողիկոսներու կողմէ՝ փոխանորդ Արքա Ա. Աքէլ:

Արաբ Անգլիկաններու կողմէ՝ Պատուելի Մարմուրա:

ԱՅԼԱԿԹՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻԶՆԵՐ

Հրեայ հասարակութեան կողմէ՝ Մեծ. Բարունապետը անձամբ:

Մեծ Մուֆրիին (Հաճ Էմին Հուսէյնի) կողմէ՝ Փոխանորդը:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳԱՂԱՔԱՅԻՆ ՊԱՇՏՈՆԵԱՆԵՐ

Պեսական Քարտուղարը (Chief Secretary) Պր. Մ. Ա. Եունկ եւ իր Տիկինը:

Պեսական Գանձապահը (Treasurer) Սըր Ս. Մ. Դէյվիս:

Կառավարական Իրաւագէտը (Attorney) Պր. Ռ. Հ. Դրէյտոն:

Դերագոյն Իրաւական Ասեանի Նախագահը՝ Դատաւոր Պր. Օ. Ս. Կ. Կորրի եւ իր Տիկինը:

Երուսաղեմի Կառավարիչը՝ Պր. Ճ. Է. Յ. Կամպէլ եւ իր Տիկինը:

Հողային Կարգադրութեանց Յանձնաժողովի Նախագահը՝ Պր. Ա. Արքամսոն եւ իր Տիկինը:

Պաղեստինի Ոստիկանութեան Հրամանատարը՝ Պր. Ճ. Ի. Սպայսեր եւ իր Տիկինը:

Առողջապահական Վարչութեան Պետը՝ Գնդապետ Ճ. Ի. Հերոն եւ իր Տիկինը:

Կրթական վարչութեան պէս՝ Պր. Հ. Է. Բոլման և իր Տիկինը:

Պաղեսիինի Թղթասարական վարչութեան Պէսը՝ Դնդապետ Ի. Հուդսոն և իր Տիկինը:

Նահանգային Ասեանին Նախագահը՝ Դատաւոր Ճ. Մ. Դէ Յրէյտաս և իր Տիկինը:

Հոլային Դասարանի Նախագահը՝ Դատաւոր Ռ. Կ. Տիւտ և իր Տիկինը:

Հոլային վարչութեան Պէսը՝ Պր. Ճ. Ն. Ստուբս և իր Տիկինը:

Ներգաղթի վարչութեան Պէսը՝ Պր. Ա. Մ. Հիւմանս և իր Տիկինը:

Կառավարական Ընդհ. Հաշուեհանի՝ Պր. Հ. Ս. Բրէյն և իր Տիկինը:

Հնազանդական վարչութեան Պէսը՝ Պր. Է. Տ. Բիշմանդ և իր Տիկինը:

Օգնական Պէսական Քարտուղարի՝ Պր. Ս. Մուզի և իր Տիկինը:

Օգնական Պէսական Դանձապանի՝ Պր. Կ. Ի. Հարվի և իր Տիկինը:

Կառավարական Փաստաբան՝ Մուսսէֆ. Ալամի:

Թղթասարական վարչութեան Պէսին փոխանորդը՝ Պր. Ի. Յոստեր և իր Տիկինը: Նամականսան գլխաւոր նախագահէ՝ Դնդապետ Ա. Ա. Էվանս:

Նապլուսի Նահանգային Ասեանին Նախագահը՝ Պր. Ա. Հ. Ուէրբ և իր Տիկինը: Յոպպէի Նահանգային Ասեանին Նախագահը՝ Պր. Ռ. Կոպլանտ:

Պաղեսիինի Բարձրաւանման Յանձնաժողովին նախագահը՝ Պր. Յրէնչ:

Պաղեսիինի Բրիտանական Զօրաց Հրամանատար՝ Դնդապետ Մոնզոմերի:

Նրուսալեմի Քաղաքապետ՝ Բազըպ Պէյ Նէշաշիպի:

ՀԻՒՊԱՏՈՍՆԵՐ

Յրահանական Փոխ-Հիւպատոսը:

Դերմանական Հիւպատոսը Պր. Նորդ և իր Տիկինը:

Իսալական Հիւպատոս Պր. Լուիճի Կապրիէլի և իր Դիւանապետը:

Ամերիկեան Փոխ-Հիւպատոսը Պր. Պըլաչֆորդ:

Յունական Հիւպատոսը Պր. Մ. Պէնէթթա և իր Տիկինը:

Աւստրիական Հիւպատոսը Դոկտ. Հապ:

Զէյս-Սլովակ Հիւպատոսը Դոկտ. Վլադիմիր Յրէի և իր Տիկինը:

Եգիպտական Հիւպատոսին փոխանորդը: Հապեշական Հիւպատոսը Պր. Պաւլոս Մէնամէնս:

Հունգարական Հիւպատոսը Պր. Էլիաս Ճէլատ:

Լատվիական Հիւպատոսը Պր. Մ. Կասպի:

Մեկսիկեան Հիւպատոսը Պր. Յէրզիւնանդ Դամիանի:

Բոլոնիական Հիւպատոսը Պր. Սըրգիզի:

Թրքական Հիւպատոսը Բուշէն Պէյ: Ռումանական և Դանիմարկական հիւպատոսները ներողութիւն խնդրելով նամակաւ շնորհաւորած էին՝ ստիպողական բացակայութեան պատճառաւ:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՆԳԻՆՍ ՊԱՏՐԻԱՐԺԱՍՈՒՆԻ ԴԱՀԻԺԻՆ ՄԷՋ

Պատրիարքարանի Դահլիճին մէջ ընդունուեցան բոլոր հիւրերը և մեծարուեցան: Պատշաճ պատուամարտութենէ վերջ ներկայք մեկնեցան շնորհաւորական բարեմաղթանքներ կրկնելով:

Օտար հիւրերու մեկնումէն ետք սկսաւ ազգային հանդէսը, որուն առաջին նիւթը եղաւ Սրբազան Պատրիարքին ձօնեալ երգը, զոր եռաձայն երգեցին ժառանգները:

Պատեցաւ Դեր. Տ. Մկրտիչ Եպիսկոպոս Աղանունի՝ Միաբանութեան կողմէ:

Մկրտիչ Սրբազան յայտնեց Միաբանութեան սրտագին ուրախութիւնը, որուն լիապէս կը մասնակցէր նաեւ ի սփիւռոս աշխարհի ցրուած հայ ժողովուրդը: Ծանրացաւ Առաքելական Աթոռին պատմական նշանակութեան վրայ, և ըստ թէ հին դարերուն մեծ և անձնուէր Առաքելին Աթոռ կը մնար Սիոնի Ս. Եկեղեցւոյն մէջ և կը ցուցուէր բարեպաշտներուն իրեն սրբութեան, մեծութեան և անձնուիրութեան խորհրդանշան մը: Նորին Ամենապատուութիւնը իր հատարմական ու կանոնական ուխտով դասուած էր այլեւս այս Ս. Աթոռը փառաւորող անձնազօհ հայրապետներու կարգին: Զէր ուզեր Նորին Ամենապատուութեան արժանիքները և զնահատելի ծառայութիւնները մանրամասն յիշել, իր ստացած բուրջ

կրօնական դատարարակութեամբ և աստուածատուր շնորհներով փայլեցուցած էր անմեր կրօնական գրականութիւնը, և հայ լեզուն՝ ընտիր գրիչով և գրական աշխատանքներով:

Նորին Սրբազնութեան կեանքին մէջ կը նշմարէր լուսաւոր դիժեր. անկեղծ ու անձնուէր սէր հանդէպ Ազգին և Ս. Եկեղեցւոյն՝ մին կը կազմէր այդ դիժերէն: Նորին Սրբազնութիւնը Արմաշի Դպրեվանքին մէջ ունեցած էր արդիւնաւոր գործունէութիւն մը, ուր պատրաստած էր կարող և ուսեալ եկեղեցականներ, որոնք մեր եկեղեցականութեան զարդը պիտի ըլլային եթէ թշնամիին անողորմ հալածանքներէն ազատէին: Ծգնաժամային թուականի մը՝ յաջողութեամբ վարած էր Սեբաստիոյ կարեւոր թեմին առաջնորդութիւնը, գրաւելով ամբողջ ժողովուրդին համակրանքը: Յետոյ Եզրիպտոսի թեմին առաջնորդութիւնը ստանձնած էր, և տասնեութ տարիներու երկար շրջանը ապացոյց մը եղած էր թէ՛ Նորին Սրբազնութիւնը իր խոհականութեամբ եւ համբերատար ոգիովը զիտցած էր հոյակապ դեր մը կատարել այդ դժուարին միջավայրին մէջ, մղում տալով վարժարաններու շինութեան և զարգացման: Կոչուած էր Եւրոպայի Կաթող. Պատուիրակութեան բարձր պաշտօնին, և քիչ ժամանակի մէջ արդի պայմաններու և միջավայրի համաձայն մշակուած ծրագրով ջանացած էր կազմակերպել Եւրոպայի թեմը, որ իր աւարտին հասած պիտի ըլլար՝ եթէ Վեհափառը վախճանած չըլլար: Այդ բոլոր պաշտօններուն մէջ Ն. Սրբազնութիւնը իր շնորհներն ու կարողութիւնները ի սպաս դրած էր «փոքր հօտին» որ էր Հայոց ժողովուրդը, Հյ. Եկեղեցին:

Նորին Սրբազնութեան կեանքին զիժերէն միւսն էր ողբացեալ Դուրեան Սըրբազանի հետեողութիւնը, և անորմէ ստացած ներշնչական ոգին: Անոր (Դուրեան Սրբազանի) հոգիէն ու խօսքէն շատ բան շտեմարանած էր: Այդ պատճառաւ Միաբանութիւնը վստահ էր թէ՛ Նորին Ամենապատուութիւնը պիտի շարունակէր անոր հիմնադրած կրթական լուսաւոր գործը, այս հաստատութեան և եկեղեցիին համար առաջնորդող մարդեր պատրաստելով:

Երբ Ն. Ամենապատուութիւնը հանդիսաւորութեամբ մուտք կը գործէր իր պաշ-

տօնին մէջ, այս հաստատութեան համար նոր թուական մը կը բացուէր:

Բայց հոն պէտք կը զգար յիշել թէ Ս. Աթոռոյ Գահակալներուն համար ամէնէն նուիրական գործն էր Ս. Տեղեաց պահպանութեան հոգը, որուն համար դարերէ ի վեր կը տքնէր այս Միաբանութիւնը իր Գահակալին հետ: Ամէն գործերու զուտը կը գտնուէին Ս. Տեղեաց գործերը: Հինէն ի վեր Ս. Աթոռոյ Գահակալները եղած էին պահպաններ Ս. Գերեզմանին: Անոնք կը ստորագրէին «Պահպան Ս. Գերեզմանի», որուն պատկերը դրոշմուած է անոնց կնիքներուն վրայ:

Միաբանութիւնը այլեւ ուրախ էր որ իր պետն ունեցած էր, և այս հանգիսաւոր առիթով կը խոստանար անսպաթ քալել իր պարտականութեան ճամբուն վրայ, նորին Ամենապատուութեան ներկայացնելով իր սիրոյն և հնազանդութեան առհաւատչեայն:

Մկրտիչ Սրբազան վերջացուց իր խօսքերը ջերմ մաղթանքներով և շնորհաւորութիւններով՝ և գոչեց. —

Կեցցէ՛ Նորընտիր Սրբազան Պատրիարք Տ. Թորգոմ Ս. Արքեպիսկոպոս Դուշակեան:

Ապա՝ երգ, «Զայն տուր ո՛վ քնար», Ժառ. սաներու կողմէ:

Խօսեցաւ Դեր. Տ. Պետրոս Արքեպիսկոպոս Սարգսեան, ի զիմաց Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսներուն:

Պետրոս Սրբազան ըսաւ թէ Նորին Ամենապատուութիւնը այժմ Պատրիարքն էր Երուսաղէմի և վերատեսուչը Ս. Տեղեաց, աւանդապահը կանոնաց, իրաւանց և աւանդութեանց: Ն. Ամեն. ներկայացուցիչն էր հայ քրիստոնեայ ժողովուրդին որ ի սփիւռս աշխարհի, քանի որ անոր կը պատկանէին Սուրբ Տեղերը եւ այդ իսկ պատճառաւ Նորին Բ. Սրբազնութեան ընտրութիւնը ամէն կողմէ ուրախութեամբ ողջունուած էր: Անտարբեր չէին մնացած նաեւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան նորակազմ թեմերն որ ի Սուրիա, մանաւանդ քանի որ Ս. Աթոռը տակաւին վերջերս մի քանի թեմեր թողուցած էր Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան: Այդ թեմերը չէին մոռցած եւ պէտք չէր որ մոռնային Երուսաղէմի

Ս. Աթոռին նիւթական եւ բարոյական այն աջակցութիւնը՝ զոր տարիներէ ի վեր կ'ընդունէին իրենց եկեղեցական և կրթական զարգացման համար: Պետրոս Սրբազան ինքզինք բարեբախտ կը համարէր որ այդ յիշատակելի օրուան մէջ առիթը կ'ունենար շնորհաւորելու Նորին Սրբազնութեան գահակալութիւնը: Այդ շնորհաւորութիւնը կ'ընէր՝ նախ յանուն ծերունազարդ Հայրապետին, տարագիր Կաթողիկոսին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Սահակայ Երկրորդի, և ապա Նորին Ս. Օծութիւն Աթոռակից Կաթողիկոսին Բարգէնի Առաջնոյ: Ձոյգ Վեհափառները արդէն պատեհութիւնն ունեցած էին յայտնելու թէ ինչեւր կը սպասուէին Նորին Ամենապատուութիւնէն՝ յօգուտ Հյց. Եկեղեցւոյ, յօգուտ այս բազմադարեան հաստատութեան և անոր զոհաբերող Միաբանութեան:

Ինքն ալ (Պետրոս Սրբազան) երբեմնի միաբան Ս. Աթոռոյս՝ երկար տարիներ ապրած էր այս հաստատութեան մէջ, վայելած անոր բազմազան շնորհքներն, ջանացած՝ իր կարողութեան սահմանին մէջ ծառայել անոր, անոր ցաւերուն ցաւակից և ուրախութեան ուրախակից եղած էր. ուստի կուզար իր ալ շնորհաւորութիւնները միացնել Նոյնին Ս. Օծութեանց շնորհաւորութեանց՝ և կը մաղթէր որ Ս. Յակոբեանց Միաբանութիւնը, որ ընտրեց Նորին Ամենապատուութիւնը, Ազգը, որ ընդ առաջ զնաց այդ ընտրութեան, ազգային հոգեւոր մարմիններն, որ անվերապահ ուրախութեամբ ողջունեցին Ն. Ամենապատուութեան ընտրութիւնը իրեն Պատրիարք Ս. Երուսաղէմի, իրենց ակնկալութիւններուն և յոյսերուն պսակումը գտնէին յանձին Ն. Բարձր Սրբազնութեան:

Յետոյ ի գիմաց Եփիպսանայութեան խօսեցաւ Հոգ. Տ. Մամբրէ Ծ. Վարդապետ Սիրուհեան:

Թոյլտուութիւն խնդրելէ ետք որ այդ հանդիսաւոր պահուն յանուն Եփիպսահայութեան Նորին Ամենապատուութեան ներկայացնէր երախտախառն զգացմամբ օծուն իր շնորհաւորութիւնները, ըսաւ թէ ինչ սրտի տրոփումով հետեւած էր քիչ առաջ ուխտի արտասանութեան: Այդ ուխտը ապ-

րուած իրականութիւն մըն էր՝ վասնզի կ'ուզար Ն. Ամենապատուութեան հոգիին ալքերէն: Յիշեց անոր նախորդ ուխտերը, և ճշմարտապէս հաւատարիմ ուխտաւոր մը եղած ըլլալը:

Թուեց Նորին Բ. Սրբազնութեան նախորդ զործունէութեան զաշտերը Արմաշ, Սերաստիա, Եփիպոս, Հեղկաստան, Եւրոպա, և յարեց թէ ինչ խորունկ գիտակցութեամբ զինուած զործունէութիւն մ'ունեցած էր ան: Ակնարկեց Սրբազան Պատրիարքին նկարագրին բարեմասնութեանց, և անոր տիպար և ազնուական կեանքին օրինակելի կէտերուն: Նկատեց թէ Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութիւնը ազգին զգացմանց թարգման հանդիսանալով՝ փառաւորեց Նորին Բ. Սրբազնութիւնը՝ բազմեցնելով զայն երուսաղէմի Առաքելական Պատրիարքութեան Գահուն վրայ:

Սխալ էր բռնել թէ Սրբազանը տարիներու յոգնութենէն եւ տառապանքներէն ետք հանգիստ գտնելու կուզար Ս. Յակոբեանց վանուց խնկարոյր կամաբներուն ներքեւ: Ինք (խօսողը) կը հաւատար թէ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայութիւնը առարկայ պիտի ըլլար Սրբազանին հոգածութեան, և ան պիտի շարունակէր Հոգեւոյս Դուրեան Սրբազանի լուսաւոր ճամբան, իրեն զօրավիշ ունենալով Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան մէջ զտնուող պատրաստուած երիտասարդ ուժերը և փորձառու գէմքերը: Կրնար համարձակօրէն յայտարարել թէ Հյց. Եկեղեցին Ս. Յակոբեանց զարաւոր և փառաւոր այս պատկառելի հաստատութիւնը կը պարտէր զոհաբերութեան և նուիրումի զգացումով և հոգիով առաքինացած Միաբանական այս Ս. Ուխտին, և Ազգն համօրէն երախտագիտական զգացմամբ պիտի կրնար պատասխանել պատ. Միաբանութեան այս փառաւոր և պատուաբեր կեցուածքին:

Շեշտեց այսօրուան պէտքը, Հյց. Եկեղեցւոյ կրած աղէտքներէն ետք, իրենց պապերուն հաւատքովը զօրացած սուրբ, բարի և անձնուէր հոգեւորականներու: Ըսաւ թէ Սրբազանը անցեալին մէջ տիպար հովիւներ ընծայած էր ազգին, որոնց մեծագոյն մասը այսօր նահատակութեան լուսապսակն ունէին իրենց ճակտին և կը խնդակցէին հանդիսականներուն իրենց Վարպետին

փառաւորման առիթով: Ինք (Հոգ. Մամբրէ Վրդ.) կը հաւատար թէ Սրբազանը պիտի պատրաստէր վաղուան համար երիտասարդ սերունդ մը, իր օրինակելի կեանքին կենդանի տիպարին համաձայն:

Վերջացուց իր խօսքը՝ կրկին շնորհաւորութիւններով և մաղթանքներով՝ Նորին Ամենապատուութեան, Միաբանութեան և Հյոս. Եկեղեցիին և Ազգին համար:

Յաջորդեց երգ մը ժառ. սաներու կողմէ, «Բոյր մը ցնցող»:

Ապա յանուն Վանուցս Ընծայարանին եւ Վարժարանին ուղերձ մ'ըրաւ ԲԵՇ. Սարգիս Մրկ. Աւեսիսեան:

Շնորհաւորութիւններէ ետք՝ ակնարկեց Աստուծոյ ողորմութեան, որով անձնւորք քաջ հովիւ մը կը բազմէր Երուսաղէմի Առաք. Ս. Աթոռին վրայ, որուն ի տես կը ցնծար Դուրեան Սրբազանի հոգին: Նորին Ամենապատուութիւնը կը գրաւէր լաւագոյն տեղը մանաւանդ իրենց սրտերուն մէջ: Յայտնեց իրենց հաւատքը՝ թէ Երուսաղէմը հոգեւորականութեան մեծ վառարան մը պիտի ըլլար, ուր ամէնքը պիտի նուիրուէին նոյն սուրբնապատակին: Արիւնը սուրբ և քաջ հովիւներու, որոնք մարտիրոսացած էին, կը կենդանացնէին աճող սերմերն աշտօրանի: Երբ պերճ հոգիի մը ողջակիզումը կար, անոր ճենճերու մեքերէն պիտի յառնէր օրհնութիւն մը, որ պիտի ըլլար Սաղիմական նոր հոգեւորականութիւնը, տանելու համար իր ծառայութիւնները ամէն ուր որ հայը կը շնչէր: Շնորհաւորութիւններ կրկին՝ և մաղթանքներ Սրբազանի Զանքերուն արդիւնաւորման համար ի փառս Աստուծոյ և Հյոս. Ուղ. Եկեղեցիին և Ս. Աթոռին:

Ասոր յաջորդեց Տիար Դրիգոր Մխալեան, որ խօսեցաւ յանուն Հայ Ժողովուրդին ընդհանրապէս:—

Ըսաւ թէ չունէր քուէն հայ Ժողովուրդին՝ փոխանորդաբար կենալու համար հոն. բայց պիտի բերէր արձագանգը այն համատարած և ինքնաբոլոս խանդավառութեան՝ որով աշխարհի բոլոր ծագերուն վրայ ընդունուեցաւ Ն. Ամենապատուութեան Պատրիարքական ընտրութիւնը:

Պատուարժան միաբանութիւնը բերած

էր Ն. Ամենապատուութիւնը այս գահուն վրայ. ասիկա ունաց կողմէն տեսակ մը զըրկանք նկատուած էր Ժողովրդային իրաւանց հանդէպ. բայց Միաբանութիւնը գիտցած էր լսել Ժողովրդային ձայնը, որ անոր մեծութիւնը և պատիւը պիտի մնար յաւէտ:

Ամեն. Սրբ. Հայրը արժանի կացուցած էր իր անձը այս մեծ պատուոյն: Յիշեց՝ թէ ինքը (Տիար Մխալեան) մէկն էր որ ամէնէն աւելի կը ճանչնար Ն. Սրբաղնութեան կեանքի վերելքը մանուկ հասակէն մինչև հիմա: Ն. Ամենապատուութիւնը հաւատաւոր, բարի և կրթասէր տան մը զաւակն էր. ապա՝ բախտը ունեցած էր մեծնալու երկու անգուգական մեծ անձերու շունչին տակ: Կը մտածէր թէ այդ երկու անձերը իրենց բազուկները երկարած՝ նորերու կը սպասէին, պզտիկ ազգին մեծութեան աշխատանքը շարունակուած տեսնելու փափաքով:

Նորին Ամենապատուութիւնը պատրաստութեան եւ փորձուած գործունէութեան կրկնակ իրաւունքներով կուգար զըրաւել այս բարձր Աթոռը, ուր անուշ խունկի մը պէս պիտի այրէր ու սպառէր՝ օծուած և անուշահոտութիւնը շինելու համար այս դարաւոր հաստատութեան:

Ն. Ամենապատուութիւնը Ս. Յակոբայ Մայր Տաճարին մէջ կատարած էր հանդիսաւոր ուխտը, իբր մեծագոյն ուխտաւոր մը այս Սրբավայրին: Հայ Ժողովուրդը ամէն տարի իբր ուխտաւոր իր խունկը, մոմը, նուէրը և աղօթքը կը բերէր. և երբ կը հեռանար անկէ՝ կը տանէր իրեն հետ սա՛ ապահովութիւնը՝ թէ իբր ներկայացուցիչ կը թողուր Ամեն. Սրբազանը, մեծագոյն և մնայուն ուխտաւորը, որուն զօրաւոր թեւերուն տակ դարաւոր այս հաստատութեան ապահովութեան գիտակցութիւնը կը պահէր իր մէջ, և անոր մեծութեան և զարգացումին յոյսն ու սփոփանքը:

Ժողովուրդը գիտէր որ զիւրատար աշխատանքի մը յանձնառութիւնը չէր որ կը ծանրանար Ն. Սրբաղնութեան փորձ ու սերուն վրայ. բայց դժուարին ճիգերով էր որ փառքերը և մեծութիւնները կը շինուէին մարդոց մէջ:

Ապա յանուն Ժողովրդեան շնորհաւորական խօսքեր ըրաւ, եւ մաղթանքներ՝ «հայրենի այս Ժառանգութեան բարիքին, գեղեցկութեան և սրբութեան համար»:

Յետոյ Ս. Թարգմանչաց Վարժարանի աշակերտուհիները երգեցին երգ մը, «Լի լուսին»:

Թարգմանչաց Վարժարանի փոքրիկներէն մին (Օր Վ. Չաքմաքճեան) սիրուն արտասանութեամբ մը մատոյց գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը:

Վերջին երգը եղաւ «Տէր Կեցոսն, մեր բուն ազգային և մեծ մաղթերդ»:

Եւ խօսեցաւ, հուսկ ապա, Սրբազան Պատրիարք Հայրը:

Ըսաւ թէ իր կեանքին ամէնէն յիշատակելի վայրկեաններն էր որ կ'ապրէր այդ պահուն: Դրուատիքներու և պարտաւորութեանց անարկու հեղեղներ իր վրայ տեղացած էին, և զինք մատնած էին անգին չփոթութեան մը: Բարեբախտաբար սովորութիւն ըրած էր սակայն ինք ո՛չ չափազանց զովեստներէ տարուիլ, և ոչ ալ պարտաւններէ ազդուիլ: Իրեն ուղղութիւն ըրած էր զբաւուիլ զինք առաջնորդող գաղափարականով:

Ասով, սակայն, էէր ուզեր նուազեցնել եղած խօսքերուն արժէքը: Սնոնց համար իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէր բոլոր այն անձերուն՝ որոնք այդ առթիւ բարի խօսքեր ուղղած էին իրեն: Մասնաւորապէս շնորհակալութիւն կը յայտնէր իր մանկութեան ուսուցչին, փոխանորդ Գեր. Տ. Մկրտիչ Սրբազանին, Միաբանութեան կողմէ անոր ըրած խօսքերուն համար: Շնորհակալութիւն կը յայտնէր՝ Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսներուն անունով խօսող Տ. Պետրոս Սրբազանին, ինչպէս նաեւ Եգիպտահայութիւնը ներկայացնող Տ. Մամբրէ Հայր սուրբին, և իր մանկութեան այն միւս ուսուցչին, Պր. Գ. Մխարանին, ինչպէս նաեւ Վարժարանի կողմէ խօսող Ընծայարանի ուսանող Սարկաւազին, և այն երկու պզտիկներուն, որոնք եկած էին աւելի քաղցրացնել այն խօսքերը, որոնք կը ցուցնէին ոչ այնքան իր արժանիքներուն չափը, որքան խօսողներուն իղձերուն թափը:

Նորին Ամենապատուութիւնը իր կեանքին մէջ ուրիշ անգամ մըն ալ ունեցած էր այն յուզումները, որոնք այդ օր կը փոթորկէին իր հոգին: Այն ատեն էր ատիկա երբ Դուրեան Սրբազան Արմաշի մէջ կանչած էր զինքը, զեռ ոչ խի երեսնամեայ,

եւ յանձնած էր իրեն փոխ-վանահայրութեան ժամանակին համար գժուարին պաշտօնը: Այն ատեն պակուցումով խորհած էր թէ ինչպէս պիտի կարենար լեցնել այն պակասը զոր կը թողուր Դուրեանի պէս անձ մը: Սակայն ան (Դուրեան Սրբազան) իր ձեռքովը տարած էր զինքը իր սենեակը և բսած էր. «պարտիս տքնիլ»: Եւ Աստուած ու իր խիղճը միայն զխտին թէ ինչպիսի տքնութեան տարիներ եղած էին այդ երեք տարիները:

Այս երկրորդ անգամուն ալ ճիշտ նոյն զգացումներն էր որ կ'ունենար, երբ պարտականութիւնը կ'առաջնորդէր զինք Անոր (Դուրեան Սրբազանի) գրասեղանին առջև — էէր համարձակէր ըսել անոր «գահուն վըրայ»: «Վասնզի, ըսաւ Սրբազանը, նկատեցի որ ոչ այնքան մի ոմն Թորգոմ Եպիսկոպոս է որ կը շնորհաւորուի, այլ առաւելապէս աշակերտը Դուրեանի»: Եւ կը մտածէր թէ այն բոլոր հանգէսներուն մէջէն ճշմարիտ փառքը պէտք է ուղղուի անոր՝ որուն շիրմին վրայ յարութեան արշալոյսին այգը կը շողայ: Կը մտածէր թէ արդարեւ ինչպէս պիտի կարելի ըլլար արդիւնաւորել իր վրայ գրուած ակնկալութիւնները այս անգամուն ալ: Եւ երբ կը մտածէր այս բոլորին մասին՝ կը խոնարհէր անպին յիշատակին առջև անոր՝ որուն հոգին կը սաւառնէր այդ Ս. Աթոռին վերեւ: Կ'աղօթէր որ այդ հոգին իր հետն ըլլար միշտ, իր ամէնէն գժուարին ու բարի վայրկեաններուն:

Մէկ կողմէն վարանք մը կը զգար, բայց միւս կողմէն կը քաջալերուէր՝ նկատելով որ ներկայիս գործող ոյժ մը, ազգային ոգին եւ Եկեղեցիի սէրը շատ բան զրած էին իրրեւ նեցուկ այս Հաստատութեան մէջ:

Կը խօստովանէր Նորին Սրբազնութիւնը՝ թէ այս Աթոռին հովանիին տակ, այս Միաբանութեան հետ, արիացած կը զգար ինքզինքը, այն բարի տրամադրութիւններով որոնք կը շրջապատէին Ս. Աթոռը:

Ապա Սրբազանը շնորհակալութիւն յայտնեց Միաբանութեան, իրեն հանդէպ արտայայտած համակրանքին համար: Ըսաւ՝ թէ այն էր իր լուազոյն քաջալերութիւնը. ինք անոր ապաւինած էր: Շնորհակալ եղաւ Տեղապահ Տ. Մեսրոպ Սրբազանին՝ որ, շատոնց կը գործէր այս հաստատութեան

մէջ իրեն Տեսուչ և Լուսարարացեալ, որուն բարի տրամադրութիւնները ծանօթ էին Ազգին, վասնզի խմատութեամբ վարած էր հաստատութեան ղեկը՝ Ս. Աթոռին թափուր եղած միջոցին: Շնորհակալութիւն յայտնեց ամէնուն ալ, իր միաբանակից բոլոր եղբայրներուն, թէ՛ անոնց որ նախկին սերունդին կը պատկանէին, և թէ՛ անոնց որ նոր սերունդը կը կազմէին և իր նախորդին աշխատութեանց արդիւնքներն էին: Շնչտեց սակայն՝ թէ ինք այդ տրոհումը պատահաբար միայն կ'ընէր այդ տեղ. վասնզի վստահ էր թէ ամէնքը կապուած էին միեւնոյն սիրով, և միեւնոյն զգացումներով է որ զինք կը շրջապատէին գործի այս ասպարէզին մէջ:

«Ամէնքս միասին է որ պիտի կատարենք, ըսաւ, այն հսկայ գործը որ ձեապէս միայն Պատրիարքէ մը կը սպասուի, այլ իրականութեան մէջ ամբողջ Միաբանութենէն»:

Դարձեալ կը յայտնէր իր սէրը այս հաստատութեան, իր Ազգին և «մանաւանդ, յարեց, քեզի հանդէպ ներկայ Հայ ժողովուրդ, որ կը ներկայացնես այն տասանորդուած բայց բնաւ չվհատած Ազգը, որ թէև զրկուեցաւ ամէն բանէ, բայց անապատին մեծութեանը մէջ ալ ինքն իրեն շինեց իր Եկեղեցին»:

Ըսաւ՝ թէ հանդիսականները եկած էին մեծարանք մատուցանելու Հյց. Եկեղեցւոյ Միութեան, Սրբութեան և այն Ոգիին որ կանգուն պահած էր այս Ս. Աթոռը: Անոր համար ամէնէն աւելի պարտականութիւն կը զնէր ամէնուն վրայ ալ՝ որ անշէջ պահէին Հյց. Եկեղեցւոյ սէրը իրենց կուրծքերուն տակ: «Իրաւունք ունէր Որիմեան Հայրիկ երբ կ'ըսէր թէ Հյց. Եկեղեցին «Հայ Ազգին խղճմտանքն է»: Անոնք (հանդիսականները) որքան աւելի սիրէին այդ Եկեղեցին՝ այնքան աւելի ծառայած կ'ըլլային այն գաղափարին՝ զոր կը մարմնաւորէր ան:

«Սիրեցէք այս Ս. Աթոռը, յորդորեց, որ Հյց. Եկեղեցւոյ ամէնէն աւելի պատուականագոյն հաստատութիւններէն է»:

«Կեցցէ Ազգը.

«Կեցցէ Հյց. Ս. Եկեղեցին.

«Կեցցէ Առաքելական Ս. Աթոռը»:

Այսպէս, Ամենապատիւ Գահակալին «Պահպանիչ»ով և օրհնութեամբ, փակուեցաւ յաւէտ յիշատակելի հանդիսութեանց այս օրը:

ՍՐԲ. ՊԱՏՐԻԱՐԻՒՆ ԱՅՅՐ ԻՐ ՀՈԳԵՄՆՈՂ.

ՆԱԽՈՐԻՒՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ

Երեսուցէմ հասած օրը (եչ.) երեկոյեան ժամերգութենէն ետք Սրբազան Պատրիարքը, ամբողջ Միաբանութեան անդամներուն, վարժարանի աշակերտներուն և բաւական թուով ժողովուրդի հետ փութացած էր իր յարգանքի և մեծարանքի տուրքը մատուցանել իր սիրելի Վարդապետին և նախորդին, երջանկայիշատակ Դուբեան Պատրիարքին, անոր շիրմին վրայ: Կատարուեցաւ հանդիսաւոր և սրտայոյզ հոգեհանգիստ: Սրբազանը հանգստեան աղօթքը կարդալու պահուն խորապէս յուզուած՝ յարտասուս փղծկեցաւ և չկրցաւ շարունակել իր ընթերցումը, զոր շարունակեց Տեղապահ Սրբազանը: Ուրախութեան օրը այս տխուր զրուագիւյթ վերջացաւ, երբ արդէն իրիկուան ստուերները կ'իջնէին:

ԱՌԱՋԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳՐԸ

Սրբազան Պատրիարքին Գահակալութեան յաջորդ առաւօտուն՝ Ս. Պատարագը մատուց Դեր. Տ. Պետրոս Սրբազան, Ներկայացուցիչը Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան:

«Դիրք»ին ընթերցումէն ետք՝ Սրբազան Պատրիարքին հանդիսապետութեամբ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Հանգուցեալ Դուբեան Սրբազան Պատրիարքին հոգւոյն համար:

«Եւս առաւելոյն առաջ Պետրոս Սրբազան խօսեցաւ պատշաճ ու իմաստալից քարոզ մը, ուր ընդհանուր ակնարկ մը նետուել ետք աշխարհի մէջ գործուող շարունակեանք և անիրաւութեանց և բարոյական անկումներու վրայ, ցոյց տուաւ թէ մեծ և բարի մարդոց շնորհիւ է որ մարդկութիւնը և քաղաքակրթութիւնը կերպով մը կը յաջողին շարունակել իրենց գոյութիւնը: Ինչպէս բոլոր ժողովուրդներու՝ նոյնպէս Հայոց մէջ ալ գտնուած են արի մեծ մարդիկ, որոնցմով մեր ժողովուրդը կրցած է ազդիլ, Ս. Աթոռն ալ յատուցած և տուած է Հյց. Եկեղեցիին սրբականց և մեծագործ պատրիարքներ, ինչպէս Պարոն Տէր, Շղթայակիր, Վեհապետեան և ամէնէն վերջ՝ Դուբեան:

Այդ մեծ ու պատուական գահակալներու արժանաւոր յաջորդն է որ Սրբազան քարոզիչը շնորհաւորելու երջանկութիւնը կ'ունենար, և սրտազին բարեմաղթութիւններով վերջացնելէ ետք իր խօսքերը՝ զարձաւ և առաջին անգամ յիշատակեց Սրբազան Պատրիարքին անունը՝ «Եւս առաւելոյն ասեմ»:

Նոյն օրը հրահանգներ տրուեցան Ս. Աթոռոյս բոլոր թեմերուն որ հանգստեան կատարուի նախորդ Պատրիարքին հոգւոյն համար ու նոր Պատրիարքին անուան յիշատակութիւնը սկսուի:

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԳԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՍԱԽՈՐ ՄՈՒՏԳԻՆ Ի Ս. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նորոգիւր Ս. Պատրիարքը իր առաջին մուտքն բրաւ ի Ս. Յարութիւն՝ Գեկտ. 5-ի շարաթ երեկոյեան կիրակամուտին: Այս առթիւ, ըստ սովորութեան, տեղի ունեցաւ «Հրաշափառ»ի հանդիսաւոր թափօր: Այդ իրիկունը բացառաբար մեր կողմէ զարդարուած էր Քրիստոսի Ս. Գերեզմանը. Յոյն և Լատին իրաւակից աղգերն ալ վառած էին իրենց բոլոր կանթեղները: Հակառակ եղանակը անծրեօտ ըլլալուն՝ ներկայ էր հոծ թափով հաւատացեալներու բաղմուծութիւն մը. կային նաև օտարականներ, որոնք եկած էին զիտիւս սոյն բացառիկ հանդէսը և տեսնելու նորընտիր Պատրիարքը:

ԳՊՏԻ ՈՒԽՏԱԽՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐ

Գեկտ. 6-ին Գահիրէէն քաղաքս ժամանեցին Գպտի երեք եպիսկոպոսներ, որոնք եկած էին Եթովպիոյ կայսերազուն իշխանը դիմաւորելու: Առաւօտուն երբ շողկեառքէն իջան, իրենց առաջին այցը կատարեցին Ս. Յարութեան Տաճարը: Երեսօղէմի Գպտոց եպիսկոպոսին կողմէ Ս. Յարութեան Տաճարի Հայոց Տեսչութեան կանխաւ լուր տրուած ըլլալով, Հայոց Տեսչը շօգ. Տ. Սուրէն վարդապետ Տաճարին դռնէն դիմաւորեց երեք հիւր եպիսկոպոսները և պատշաճ պատիւներով առաջնորդեց բոլոր Ս. Տեղերը: Ի պատիւ իրենց Հայոց կողմէ բացուեցան Տաճարին մեծ դրան վեղկերը, ու վառուեցան մոմեր եւ կանթեղներ: Եպիսկոպոսները իրենց սեպհական մատուռին մէջ պահ մը աղօթելէ վերջ՝ հրաւիրուեցան Հայոց Տեսչարանը, եւ հարկ եղած հիւրասիրութիւնը կատարուելէ վերջ՝ զո՛ւ սպաւորութեամբ մեկնեցան իրենց մօտակայ վանքը:

Գպտիներ Ս. Տեղեաց մէջ իբր Հայոց հետեակ աղգ ճանչցուած ըլլալուն համար է որ այսպիսի բացառիկ պարագաներուն Հայոց կողմէ պատիւներ կ'ընծայուին իրենց բարձրաստիճան հոգեւորականներուն և աշխարհականներուն:

ԵԹՈՎՊՈՒՆ ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳԻ ԻՇԽԱՆԻՆ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

Գեկտ. 7-ին Առաւօտեան կառաչարով Եգիպտոսէն քաղաքս ժամանեց Եթովպիոյ Կայսրութեան Գահաժառանգ Իշխանը Ասֆաու Վոսան և առաջին առթիւ այցելութիւն կատարեց Ս. Յարութեան Տաճարը: Սր մը առաջ Գպտոց եպիսկոպոսին կողմէ Հայոց Տեսչին շօգ. Տ. Սուրէն վարդապետին լուր տրուած ըլլալուն, Հայոց Տեսչը ապագայ գահակալը ընդունելու համար կատա-

րած էր հարկ եղած պատրաստութիւնները: Կայսերազուն իշխանը իր արքայական հետեւորդներով եւ աղգային խորհրդանիշը կրող երկու մեծ զրօշակներով, զգեստաւորեալ Գբպտի եպիսկոպոսներով, վարդապետներով և օտարականներով Ս. Յարութեան Տաճարի դրան երբ կը մօտենար, Հայոց Տեսչը Տաճարին դռները բանալ տալէ ետք, տեղեայն միաբաններուն հետ դիմաւորեց Գահաժառանգ իշխանը և զայն իր հետեւորդներով առաջնորդեց գէպի Ս. Յարութեան Տաճարը: Իշխանը այցելեց Սրբափայրի բոլոր մասերը, որոնց մէջ նաև Ս. Յարութեան Տաճարին մէջ գտնուող Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուր աղօթեց: Ի պատիւ իրեն տեղի ունեցաւ ջահերու և կանթեղներու լուսավառութիւն: Ուխտաւոր Արքայազունը զո՛ւ սպաւորութեամբ մեկնեցաւ Հայէկնեբու մայրափանքը:

Ս. Տեղեաց մէջ Եթովպացիներ Հայոց հետեակ աղգ ճանչցուած ըլլալուն, անոնց ալ եկեղեցական ու աշխարհական բարձր աստիճանաւորները կ'ընդունուին և կը մեծարուին Հայոց կողմէ:

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ Ի ՊԱՏԻ ԵԹՈՎՊՈՒՆ

ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳ ԻՇԽԱՆԻՆ

Ըստ հրաւերի, գեկտ. 6-ի Գշ. օրը Ամեն. Ս. Պատրիարքը ներկայ գտնուեցաւ հացկերոյթին, զոր Ն. Վ. Պաղեստինի Բարձր Կոմիտէրը տուաւ ի պատիւ Ն. Կայսերական Բարձրութիւն Եթովպիոյ Գահաժառանգ իշխանին, Բ. Կոմիտեբուսիւսին պալատին մէջ:

ՀԱՊԷՇ ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳԻՆ ԱՅՏԵԼՈՒԹԻՒՆԸ Ի Ս. ՅԱՎՈՐ

Գեկտ. 9-ի զշ. առաւօտուն, Ամեն. Ս. Պատրիարքը, ընկերակցութեամբ Տ. Մեսրոպ Սրբազանի, Տ. Կիւրեղ վարդապետի և Պ. Նուրեանի Քինկ Դէյւիդ պանդոկին մէջ բարի գալստեան այցելութիւն տուաւ Եթովպիոյ Գահաժառանգ իշխանին, որ, չըջապատուած իր պալատական հետեւորդներով, պատուով ընդունեց զայն:

Ն. Բարձրութիւնը, ընդունելով Ս. Պատրիարքին հրաւերը, խոստացաւ նոյն օրը երեկոյեան ժամը 5.30-ին այցելել Ս. Յակոբ և Պատրիարք բարանը: Որոշուած ժամուն տեղի ունեցաւ այցելութիւնը, Միաբանութեան կողմէ արժանափայլ ընդունելութեամբ:

Վանքին դուռը և եկեղեցւոյ գաւիթը լեցուած էին զպրոցական աշակերտներով և ժողովուրդով, ամէնքն ալ վառած մոմեր ի ձեռին: Իսկ Միաբանութիւնը, Լուսարարապետ Սրբազանի գլխաւորութեամբ, շուրջառագիտաւ, պատրաստ կը սպասէր երբ իշխանը եկաւ տեղեայն Հայէկ:

Հիւպատոսին և ուրիշ պալատականներու հետ, և թափօրով և շարականի երգեցողութեամբ առաջնորդուեցաւ Ս. Գլխադրի մատուռը, ուր երկրպագեց և աղօթեց:

Յետոյ առաջնորդուեցաւ դասի ատենանը, ուր մասնաւոր աթոռ մը դրուած էր իրեն համար: Հոս ալ երկրպագեց և աղօթեց: Լուսարարայեւ Սրբազանը բնմէն կարգաց մասնաւոր աղօթք մը և օրհնեց իշխանը, մաղթանքներ ընելով նաև իշխանին վեհախառ ծնողաց և ամբողջ Արքայական տան համար:

Կրօնական այս արարողութենէն ետք՝ Գահաժառանգը առաջնորդուեցաւ Պատրիարքարան, որուն դռնէն զինքը զիմաւորեցին երեք Սրբազան եպիսկոպոսներ: Իսկ դաշլիճին մէջ ընդունուեցաւ Սրբազան Պատրիարքին կողմէ, որ զայն տարաւ ու բաղնեցուց իր գահուն մօտ: Մեծարանքներէ և սիրայիւր խօսակցութիւններէ ետք, Սրբազան Պատրիարքը Հայեջ կայսր Մենելիքի Ս. Աթոռոյս նստիւած սեկի խաչն ի ձեռին «Պահպանիչ»-ով օրհնեց զեռաւոր իշխանը, որմէ ետք երգուեցաւ «Հայր Մեր»ը Միարանութեան և աշակերտներու կողմէ:

Արձանագրութեան ոսկեմատենին մէջ ստորագրելէ ետք՝ Գահաժառանգը մեկնեցաւ մօտաւորապէս ժամ մը վանքին մէջ մնալէ ետք:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆՔ

Երուսաղէմի Նոր Կառավարիչ Վսեմ. Մր. Կամբէլ Նոյ. Զ-ին փոխադարձ այցելութիւն տրուաւ Պատրիարքարան, և Դահլիճին մէջ ընդուն-

նուեցաւ Պատր. Տեղապահ Գեր. Տ. Մեսրոպ Սրբազանի կողմէ, որ իր հետ ունէր Հոգ. Տ. Դեորդ Վրդ. ձանպղանը, Ա. Թարգման Հոգ. Տ. Պարգեւ Վարդապետը և Դիւանայեւ Տիար Կ. Նուրեմանը: Կէս ժամ տեղ ուրախ տեսակցութենէ մը վերջ Վսեմ. Կառավարիչը մեկնեցաւ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԱՐԻԱՀԱՄԱՐԸ

Պաղեստինի մէջ, վերջին անգամ (նոյեմբեր 18) կատարուած ընդհանուր մարդահամարին համաձայն, բնակչութեան թիւն է հետեւելը:—

	Անձ	Արու	Էգ
1. Հար. Շրջանակ՝	361,532	186,665	174,867
2. Եէմի. »	265,927	133,531	132,396
3. Հիւս. »	407,695	205,882	201,813
Ընդհ. Պաղեստին՝	1,035,154	526,078	509,076

Մարդահամարի Ընդհ. վերահսկիչ՝ Մր. Միւսի պաշտօնական յայտարարութեան համաձայն, վերոյիշեալ թիւերը առժամայ ըլլալով ենթակայ են սրբազրութեանց, մինչև որ Մարդահամարի թուղթերը միտ մի քննուին իրենց մանրամասնութեամբ: Պաղեստինի բնակչութեան թիւին վրայ տաք տարուան մէջ հարիւրին երեսունհինգ յաւելում մեղած է:

Սիմոն յաջորդ տարուան թիւերէն մէկուն մէջ պիտի տանք նաև Պաղեստինի քաղաքներու բնակչութեան թիւը, ինչպէս նաև Հայոց թիւը Ս. Երկրի մէջ:

ԿԱԹ. ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԺԻ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

Առ հասարակ ուրախութեամբ ողջունուեցաւ համագլխի Հայ Կաթ. հասարակութեան հոգեւոր պետին ընտրութիւնը:

Գերապայծառ Աւետիս Արքեպս. Արքիարեան Հայ Կաթ. կղերիկ ամեհեց կարկառուն դեմքերէն մին եր արդարեւ, արժանիով և գործունէութեամբ, և միշտ համակրանք վայելած եր հասարակութեան ներս եւ դուրս միանգամայն:

Իր պատրիարկական ընտրութիւնը գոհունակութիւն կը պատճառէ շատերուն անհաւակոյս այն տեսակէով որ ան կրնայ իրաւամբ նկատուիլ որքան իրական արժանիքի մը գնահատութիւնը՝ նոյնքան նաեւ բարւոյ և սիրալիւ յարաբերութեանց գրաւական մը:

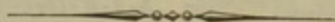
Այս զգացմամբ և վստահութեամբ և բարեմաղրանքներով «Սիոն»ի եմբարդութիւնը կը շնորհաւորէ այն բարեյաջող ընտրութիւնը:

Ս Ի Ո Ն

ՀԱՅ ԱՄՍԱԳԻՐ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ - ԳՐԱԿԱՆ - ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՐՈՒՍԱԳԼԵՄԻ ՀԱՅ ՊԱՏՐԻԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

Ե. ՏԱՐԻ - 1931

ՏՊԱՐԱՆ ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈԲԵԱՆՑ

ԵՐՈՒՍԱԳԼԵՄ

Ս Ի Ո Ն

ՑԱՆԿ ՆԻՒԹՈՑ 1931 ՏԱՐԻՈՅ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՔ

Տ(ԻՐԱՆ) Վ(ԱՐԴԱՊԵՏ) — Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն.	1
Մօրը վէրբը չէ Սպիտացած (Մայր եկեղեցին եւ Հայ Բողոքականութիւնը).	3
Եկեղեցական Կարգապահութիւնը.	33
Եկեղեցին եւ Քաղաքական Հոսանքները.	65
Քրիստոս Յարեալ ի Մեռելոց.	97
Տարեդարձը.	98
Կաթողիկոսութիւն Տաւն Կիլիկիոյ.	129
Աստուածաշունչի Աշխարհաբար Թարգմանութիւնը.	161
Հ. Բ. Ը. Միութիւնը.	163
Ս. Աթոռն եւ Իր Ընտրեալ Դահլիճ.	197
Կաթողիկոսական Ընտրութեան մասին.	225
«Կանոնագիր» եւ «Օրինագիծ».	257
Եկեղեցին եւ Իր Զաւակները.	289
Աթոռն եւ Աթոռակալը.	323

ԿՐՈՆԱԿԱՆՔ

ԲԱՐԴԷՆ ԵԳԻՍԿՈՊՈՍ — Շաքաթապահութիւնը	37
ԴԱԽԻԹ ՎԱՐԴԱՊԵՏ (Զալըզեան) — Արտաքսման Կիրակին.	75
ԶԳՕՆ ՎՐԴ. ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԱՆ — Քրիստոնէութիւնն ու Եկեղեցին.	135
Հազարամեայ Վարդապետութիւնը.	199, 293
Թ. Ե. Դ. (Թորգոմ Արքեպիսկոպոս Դուշակեան) — Հոգեւորական Պաշտօնի Կրկնակ Յատկաւորութիւնը.	6
Ոչինչ Մարդկօրէն.	36
Խոկուճներ Վարդանանց Տօնին առթիւ.	68
Մշակուած Խիղճը.	133
Յաւէրական Դասը.	165
ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ (Արրահամեան) — Նոր Մարդը.	266
ՆԵՐՍԷՍ ԱԻԳ. ՔՀՆ. ԹԱՎՈՒԴՃԵԱՆ — «Արեւելք Արեգական Արդարութեան».	260
ՆԵՐՍԷՍ ՍՐԿ. ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԱՆ — Տանեւինը Դարեր Առաջ. (Թրգոմ. Զրչ Տայմաէ).	70
ՆՈՐԱՅՐ ՎԱՐԴԱՊԵՏ (Պողարեան) — Յարութիւն.	99
Հեռեւինը Յիսուսի.	174
ՇԱԽԱՐԸ ՎԱՐԴԱՊԵՏ (Դույումենեան) — «Դինի Ոչ Ունին».	41
Պահեցողութիւն.	72, 104

ՊԱՐԴԵՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ (Վրթանէսեան) — Դատարի Կիրակին.	107
ՍԵՐՈՎԷՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ (Մանուկեան) — Յարութեան Յոյսը.	141
ՍԻՄՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ (Մանուկեան) — Նոր Ծնունդ.	7
Տ. Վ. Ն. (Տիրան Վրդ. Ներսոյեան) — Հայաստանեայց Եկեղեցի Անունը.	74
Եկեղեցիներու Տարբերութիւնները.	101, 167
Ս. Պատարագը.	205
Յաղթութեան Նշանը.	292
Սրբութիւն.	325
Քաջայաղթ Սուրբը.	327
Ֆ. Յ. Մ. (Ֆրէտէրիք Յ. Մուրատ) — Պարագմունք ի Ս. Դիրս Նոր Կտակարանի.	202, 229,
— Ժողովուրդներու Կրօնական Դաստիարակութիւնը.	138, 170
— Ապաշխարանք Դ. եւ Ե. դարերուն, Duchesne.	326

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆՔ

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ. — Թերափներուն.	44
Լ. Բ. Թ. Ե. — Դեղքին Իրիկուն.	78
Պաղատանը.	207
Կարօս.	232
ԴԵՏ (Դարեգին Եպս. Տրապիզոնի) — Արտոյտի մը (Թրգ. Shelly).	176
Թ. Ե. Դ. — Վիշաք (Թրգ. Albert Samain).	43
Արշալոյս. Արեւ. Լուսին. (Թրգ. Marthe Defosse de Libermont).	76-77
Պատկերին Առջեւ.	108
Ապա Ուրբաթ (Թրգ. Louis Le Cardonnel).	108
Վերածնունդ. » » » »	110
Զրթնեաց Լեւոյ. (Թրգ. Alfred de Vigny).	145
Եղիս. (Թրգ. Վիկտոր Հիւկոյ).	175
Այծարածը. Թերմոստոն. Նեմէա. (Թրգ. José Maria de Heredia).	206
Տրիպլիա (Թրգ. José Maria de Heredia).	232
Զրթնեղիք. » » » »	267, 296
Խօսք Ընդ Աստուծոյ. (Թրգ. André Lafon).	228
ՅԱԿՈԲ ԴՊԻՐ. — Իրականը.	78
Բաց Միզ Տէր.	110
Ողորմ. Տէր.	142
Աստ Զանգլի.	233
ՆԵՐՍԷ. — «Կարծես ըմպել».	78
Ինչպէս.	202
ՇԱՀԷ. Ե. ՎՐԴ. ԴԱՍՊԱՐԵԱՆ. — Պատգամը.	109

ՊԱՏՄԱԿԱՆՔ

ԱՆՊԱՅԱՃԵԱՆ ԱՐՇԱԿ.— Ստեփանոս Սալմաստեցի եւ Ստեփանոս Առնշեցի կաթողիկոսներու ժամանակագրութիւնը.	305
Մ. Ե. Ա. (Մկրտիչ Եպս. Աղաւնունի).— Կրտի վանքը երկրորդի մէջ.	9
Ս. Յովնանեու Կարապետի վանքը Յորդանանու եզերքը.	45
Ս. Զարարիայի վանքը Նազարէթի մէջ.	79
Թարոր Լեւոն եկեղեցիները.	111
Պալաթի Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցիին Ստացումը եւ վերաշինութիւնը.	301
Հոնայ Աշխարհին Հայ Աւետարանիչները (թարգմանութիւն).	333
Մ. Ե. Ն. (Մհարոյ Եպս. Նշանեան).— Սինեդրիոն կամ Հրէից Մեծ ժողովը.	330
Քրիստեան Թ.— Պատմութիւն երուսաղէմի.	83, 268, 234, 272, 336
Ասիոյ Խորերը Հայ մը 1602 ին.	181
— Նախնական Քրիստոնէական Կեանքը. (թղթ. Leclercq) (Քրիստոնէաներու Օրինապահութիւնը. Զատագովական Շարժումը. Աղօթքն ու Պաշտամունքը).	13, 116, 178, 271

ԴԻԻԱՆ Ս. ՅԱՆՈՒՄԱՆ

Մ. Ե. Ն.— Մարտիրոս Վրդ. Կաֆացի.	146
---------------------------------	-----

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

ԲԱՐԳԷՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.— «Զուարթնոց».	87
ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ Կ. Թ.— Հայերէն Լեզուի Հին Ազգակիցները.	120
ԳԱՐԵԳՐԵ ԱՐՔԵՊՍ. ՅՈՎԻԼՓԵԱՆԵՑ.— Միւթար Այրիվանեցի.	18, 50, 118, 148, 184, 214, 237, 277
ՏԷՐ Մ. ԳՐԻԳՐԵԱՆ Ս.— Տոմարական	243
ՔԱՐՏԱՇ Խ. Պ.— Հայերէնի Հարցեր.	21, 52, 89
Դարձեալ Հայերէնի Հարցեր.	240, 279, 340
Քրիստեան Թ.— Հայկական Հնութիւնք Ի Պաղատա.	56

ՄԱՏԵՆԱԹՍԱԿԱՆՔ

ԶԳՅՆ ՎՐԴ. ՏԷՐ-ՅԱՆՈՐԵԱՆ.— «Փիլարտոս Հայր».	26
«Փշրանքներ Զուգահայ եւ Հնդկահայ Բանաստեղծութիւնից».	191
«Խալմը Հայ Մատենագրութեան մէջ».	346
ՄԻԱԼԵԱՆ Գ.— «Պատմութիւն Ամիրիկահայ Քաղաքական Կուսակցութեանց».	93
«Pcemes d'Orient».	94
Ն. Վ. Պ. (Նորայր Վրդ. Պողարեան).— «Արայ Գեղեցիկ».	311, 344
ՇԱԽԱՐՇ ՎԱՐԴԱՊԵՏ (Դույումենեան).— «Հայրենի Երկան».	283
«Քիչ մը երկինք».	347

ՍԻՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ (Մանուկեան).— «Հրանդ (Մելրոն Կիւրճեան)».	190
«Մատենագրական Հետազոտութիւններ».	251
Տ. Վ. Ն. (Տիրան Վրդ. Ներսոյեան).— «Ընդարձակ Տարեցոյց Ս. Փրկչեան Ազգային Հիւանդանոցի».	25
«Զուարթնոց Տարեգիրք».	26
«Քաղաքացիական Կրթութիւն».	94

ՆՇԽԱՐՔ ՆԱԽՆԵԱՑ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ֆ. Յ. Մ. (Յրէտէրի Թ. Մուրատ).— Յաւելումաձ ի վեշտասան Աստուածս Ս. Եփրեմի վասն Նիկովորեայ Քաղարի.	121, 185
---	----------

ԱՅԼԵԻԱՅԼԻՔ

Տ. Վ. Ն. (Տիրան Վրդ. Ներսոյեան).— Խորհրդաւոր Տիեզերքը (թղթ. Sir James Jeasias).	16
Պարի Մասին.	124
ԲԱԿ.— Լուրեր Անթիլեասէն.	27
ԳԱՐԻԿԵԱՆ ԽՈՐԷՆ.— Հոռոմներու Պայքարը.	315
Թ. Ե. Գ.— Տօն մը եւ Դաս մը.	321
ԹՂԹԱԿԻՑ ԵՒ Գ. Վ.— Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան վերահաստատութիւնն ու Աթոռակցի Զեռնադրութիւնն եւ Օծումը.	150
ԹՂԹԱԿԻՑ.— Լուրեր Անթիլեասէն.	217
ԼՈՒՍԱՐԱՐ.— Խուսկը (թարգմ.).	249, 349
ՄԻԱԼԵԱՆ Գ.— Ազգի մը Դրամագլուխը.	188
Քոյրն ու Եղբայրը.	245
ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԵՍՐՈՊ.— Իշամեղու ու Մեղունք (թղթ. Լաֆոնդէն).	187
Ս. Կ. Ն.— Տպաւորութիւններ Հրաւիրակներու Տեղեկութիւններէն.	358
ՍՄԱՐԱՏ ՍՐԱՋԱՆԻ ՀՐԱՆԷՐԻ Ուղերձը.	362
— Կիւլիկիոն Եպս. Վիկայութիւնը (թղթ. Duchesne).	42
● Հրէական Համալսարանը, Երուսաղէմ.	61
— Ամեն. Տ. Թորգոմ Սրբ. Արքեպս. Դուշակեան Ընտրեալ-Պատրիարք երուսաղէմի Առաքելական Ս. Աթոռին (Կենսագրական).	193
— Յունաց Երուսաղէմի Պատրիարքին Ընտրութեան Եղանակը.	283
ՍԻՈՆԻ ԼՈՒՍԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.	254
ԸՆԹԵՐՑՈՂԷՆ ԱՌ ԽՄԱԿԻՐՆ.— Եկեղեցիներու Տարբերութիւնները. Խաչի Նշանը Տարօնում.	58
Աստուածաշունչի Թարգմանութիւն.	125
Ս. ՅԱՆՈՒՄԱՆ ՆԵՐՍԷՆ	
ՅԱՆՈՒՄԱՆ.— Աւագ Տօնիւր.— Պաշտօնականք.	30-32
— Նուէր Դուքեան Մատենագրարին.	

Փետրվար.— Պատրիարքական Ընտրութեան շուրջ.— Պաշտօնականը.— Ն. Ս. Ս. Սահակ Կաթողիկոս՝ ապարինելու վրայ.— Վախճանում Տ. Դր. Արք. Գովրիկեանի. 63-64

Մարտ.— Ն. Ա. Բ. Ֆայֆի Դրսուհիին մահուն առթիւ.— Միաբանական Ընդհ. ժողով.— Տիար Գալուստ Կիւլպենկեանի նուէրը Սիւնի.— Կտակ Ս. Աթոռին.— Ս. Յակոբեանց Տաճարին Զանգակատան շինութիւնը.— Պաշտօնականը. 95-96

Ապրիլ.— Ս. Կիրակոս Մանկան Մասունքը.— Քէմանչիստ Ռուբէն ի Ս. Յակոբ.— Պաշտօնականը.— Նուէր Ս. Աթոռոյս Մատենադարանին. 125-128

Մայիս.— Կանտերբուրիի Արքեպիսկոպոսին Այցելութիւնը երուսաղէմ.— Հեռագիրներ Տ. Տ. Բարգէն Կաթողիկոսի Օծման առթիւ.— Մեր Ուխտաւորները.— Ոստիւղայ ի Ս. Յակոբ.— Լուսաւորեա՛ւ.— Մեռելոց.— Աշխարհամատրան Կիրակի.— Ս. Աթոռոյս Հանգուցեալ Պատրիարքին Մահուն Տարեգարծը.— Նիկիոյ Իորգայի Յորելեանին առթիւ.— Պաշտօնականը. 156-160

Յունիս.— Բարեգործականի Քսանեհնգաւանակը.— Համբարձման Տօնը.— Պաշտօնականը. 192

Յուլիս.— Միաբանական Ընդհ. ժողով.— Տեղապահ Մեսրոպ Սրբազանին Հեռագիրն ու Նամակը.— Նորնտիր Պատրիարքին Հեռագիրն ու Նամակը.— Պաշտօնականը.— Հիմազի Թագաւոր Մելիք Հիւսէյնի Յուզարկաւորութիւնը. 222

Օգոստոս.— Ընտրեալ-Պատրիարքին Ընտրութեան Հաստատութիւնը.— Թարգմանչաց Տօնը.— Դպրոցական Քննութիւններ.— Ամալերդի Հանդէս.— Վարդապետի Տօնը.— Կիւլպենկեան Մատենադարան.— Մշեցի Լարտիադղաց մը երուսաղէմի մէջ.— Պաշտօնականը. 254-256

Սեպտեմբեր.— Հանգիստ Ամեն Տ. Դամիանոս Յունաց Պատրիարքին երուսաղէմի.— Մայր Աթոռը եւ Պատրիարքական Ընտրութիւնը.— Պրոֆ. Նիկիոյ Իորգայի Նամակը եւ Սրբ. Տեղապահին Պատասխանը.— Գեր. Տ. Սմբատ Սրբազանի Ս.

Աթոռ ժամանումը.— Երկու Միաբան Վարդապետներ Անգլիա կ'երթան.— Վերափոխում.— Ուիլյիմ Հոլի Ուսանողները ի Ս. Յակոբ.— Պաշտօնականը. 284-288

Հոկտեմբեր.— Մայր Աթոռը եւ Ընտրեալ Պատրիարքը.— Սրբ. Հերբերտ Սամուէլի Նամակը.— Եկեղեցիի եւ Վարժարանի համար Նուիրատուութիւն.— Նուէր ժառ. Վարժարանին.— Բարեբարներուն Յիշատակը.— Պաշտօնականը. 319-320

Նոյեմբեր.— Նամակ Ուիլյիմ Հոլի.— Ուխտաւորութիւն ի Ռամլէ.— Պաշտօնականը. 352

Դեկտեմբեր.— ՀԱՅՈՑ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՍԸՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԿԻՆ ԱՄԵՆ. Տ. ԹՈՐԳՈՒՄ ԱՐԳԵՍՍ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ ԿՈՒՏԲԸ ԵՒ ԳԱՀԱԿԱՌԻԹԻԿԸ.

— Մուտքն յերուսաղէմ.— Պաշտօնական Հիւրերը. 364

— Գահակալութեան Հանդիսութիւնները.— Հրովարտակին Յանձնումը Կառավարչատան մէջ (Բարձր Կոմիսէրին Ուղերձը.— Կայսերական Հրովարտակը.— Սրբազան Պատրիարքին Ուղերձը առ Բարձր Կոմիսէրը).— Գահակալութիւնը Ս. Յակոբեանց Տաճարին մէջ (Տեղապահ Սրբազանին Ուղերձը.— Ուխտի Քարոզը.— Պաշտօնական Հիւրերը).— Ընդունելութիւն եւ Հանդէս Պատրիարքարանի Դահլիճին մէջ.

— Սրբ. Պատրիարքին Այցը Իր Հոգեմնող Նախորդին Գերեզմանին.— Առաջին Յիշատակութեան Պատարագը.— Հրաւիրակներու Մեկնումը.— Սարաճեան Սրբազանի ժամանումը.— Զինադարարի Տարեգարծը.— Վկայականաց Բաշխում.— Բարձր Կոմիսէրին ժամանումը եւ Երդման Արարողութիւնը.— Ամեն. Ս. Պատրիարքին Առաջին Հանդիսաւոր Մուտքն ի Ս. Յարութիւն.— Գպտի Ուխտաւոր եպիսկոպոսներ.— Եթովպիոյ Դահաժառանգ Իշխանին ժամանումը.— Հացկերոյթ ի Պատիւ Եթովպիոյ Դահաժառանգ Իշխանին.— Հապէշ Դահաժառանգին Այցելութիւնը ի Ս. Յակոբ.— Պաշտօնականը.— Պաղեստինի Մարդահամարը.— Հայ Կաթ. Պատրիարքի ընտրութեան առթիւ. 384

